

Henrik Oscarsson
Sören Holmberg

Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

Svenska europaval

En sammanfattning av några resultat från
valundersökningarna i samband med valen till
Europaparlamentet 1995, 1999, 2004 och 2009

Svenska europaval

**En sammanfattning av några resultat
från valundersökningen i samband med
valen till Europaparlamentet
1995, 1999, 2004 och 2009**

Swedish elections to the European Parliament

A summary of some of the results from the participation survey in connection with the European Parliament Elections in 1995, 1999, 2004 and 2009

Statistics Sweden
2011

Tidigare publicering
Previous publication

Rapport 1: *Ja och nej till euron*. Folkomröstningen om euron 2003. Staffan Söllander & Richard Öhrvall, 2004
Rapport 2: *Väljartrender*. Sören Holmberg & Henrik Oscarsson, 2004
Rapport 3: *SCB:s demokratistatistik*, 2005
Rapport 4: *Nej till euron*. Henrik Oscarsson & Sören Holmberg, 2005
Rapport 5: *Demokratistatistik 2006*, 2006
Rapport 6: *Europaparlamentsvalen*. Henrik Oscarsson & Sören Holmberg, 2007
Rapport 7: *Förtroendevalda i kommuner och landsting 2007*, 2008
Rapport 8: *Demokratistatistik 2008*, 2008
Rapport 9: *Därför vann Alliansen*. Henrik Oscarsson & Sören Holmberg, 2006

Producent
Producer

SCB, enheten för demokratistatistik
Statistics Sweden, Unit of Democracy Statistics
Box 24300, SE-104 51 Stockholm
+46 8 506 940 00
valstatistik@scb.se

Förfrågningar
Inquiries

Jonas Olofsson +46 8 506 947 18
jonas.olofsson@scb.se

Det är tillåtet att kopiera och på annat sätt mångfaldiga innehållet i denna publikation.

Om du citerar, var god uppge källan på följande sätt:

Källa: SCB, Demokratistatistik rapport 10, *Svenska europaval*.

It is permitted to copy and reproduce the contents in this publication.

When quoting, please state the source as follows:

Source: Statistics Sweden, Democracy Statistics Report no 10, *Swedish elections to the European Parliament*.

Omslag/Cover: Ateljén, SCB

Illustration: Bodil Hedlund

ISSN 1654-5656 (online)

ISSN 1652-6945 (print)

ISBN 978-91-618-1543-2 (print)

URN:NBN:SE:SCB-2011-ME09BR1101_pdf (pdf)

Förord

Denna rapport är den tionde som Statistiska centralbyrån (SCB) ger ut i serien *Demokratistatistik*. Den baseras på de intervjuundersökningar som SCB, i samarbete med Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet, genomfört i samband med valen till Europaparlamentet 1995, 1999, 2004 och 2009.

Rapporten är en sammanfattning av de resultat som presenteras av Henrik Oscarsson och Sören Holmberg i boken *Väljarbeteende i Europaval* (Göteborgs universitet, 2010), vilken utgör rapport nummer 27 i SCB:s skriftserie *Valundersökningar*.

Rapporten har utarbetats av Henrik Oscarsson och Sören Holmberg vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Åsikter och uppfattningar som förs fram i rapporten är författarnas egna och överensstämmer inte nödvändigtvis med SCB:s.

Statistiska centralbyrån i april 2011

Stina Andersson

Maj Eriksson Gothe

SCB tackar

Tack vare våra uppgiftslämnare – privatpersoner, företag, myndigheter och organisationer – kan SCB tillhandahålla tillförlitlig och aktuell statistik som tillgodoser samhällets informationsbehov.

Innehåll

A separate text in English is provided at the end of the publication, on page 45.

Förord	3
Europaparlamentsvalet.....	7
Valutgången.....	7
Valrörelsen.....	8
Fallande valdeltagande i Europa men ökat i Sverige.....	13
Mobiliseringen gav växande valdeltagandeskillnader.....	16
Starkare sociala skiljelinjer vid Europaval än vid riksdagsval.....	21
Sakfrågorna som avgjorde.....	24
Ett EU-vänligt opinionsklimat.....	27
Sverige jämfört med övriga EU.....	31
Personröstning i Europaval.....	33
Vilka personröstar?.....	39
Fakta om statistiken.....	41
Om Europaparlamentsvalundersökningen 2009.....	41
In English.....	45
Summary.....	45
List of terms.....	46

Europaparlamentsvalet

Europaparlamentsvalet söndagen den 7 juni 2009 var det fjärde i ordningen sedan Sverige blev medlem i den Europeiska unionen. Huvudmönstret från tidigare svenska Europaparlamentsval upprepade sig: Jämfört med svenska riksdagsval blev valdeltagandet lågt, de stora partierna gjorde dåliga valresultat samtidigt som små utmanarpartier gjorde klart bättre resultat, och stora opinionsförskjutningar ägde rum under den sista valrörelseveckan.

Vid ett första påseende bekräftas alltså ännu en gång den internationella forskningens sedvanliga porträttering av Europaparlamentsvalen som ett *andra rangens nationella val*: En lågintensiv valrörelse med svag väljarmobilisering där nationella sakfrågor dominerar agendan och där väljarna röstar annorlunda än de brukar, framför allt genom att bestraffa stora regeringsbärande partier och belöna små utmanarpartier.

Men frågan är om denna bild av 2009 års svenska Europaparlamentsval verkligen är rättvisande? Mot denna bild står ett mycket tydligt trenderbrott i valdeltagandet, ett lyft med hela +7,6 procentenheter. De tidigare EUP-valen som draperats i folkligt EU-missnöje ägde denna gång rum mot bakgrund av en övervägande EU-positiv folkopinion, en färgstarkare inrikespolitisk debatt, ett nytt utmanarparti – Piratpartiet – och med endast ett år kvar till nästa riksdagsval.

Valutgången

Valresultatet i 2009 års Europaparlamentsval innebar stora förändringar av partiernas representation i Bryssel (se tabell 1). Succépartiet från EUP-valet 2004 – Junilistan – blev valets stora förlorare. Partiet backade med 11 procentenheter och förlorade alla sina tre mandat i Europaparlamentet. Ändå var Junilistan med Sören Wibe som ny partiledare nära att försvara ett mandat. Partiet missade fyraprocentspärren med blott fem tiondelar (3,5 procent).

Vänsterpartiet blev största förlorare bland de etablerade riksdagspartierna. V gjorde sitt sämsta Europaparlamentsval någonsin och gick tillbaka med sju procentenheter jämfört med 2004 (5,7 procent). Kristdemokraterna, Centerpartiet och Socialdemokraterna gick också tillbaka men led mer begränsade förluster. KD backade med -1,0 procentenheter och behöll sitt mandat i Europaparlamentet (

4,7 procent). Även C lyckades behålla ett mandat trots tillbakagång om -0,8 procentenheter (5,6 procent). Mona Sahlins premiärval som S-ledare resulterade i ett mycket svagt valresultat (24,4 procent) som dessutom innebar en svag tillbakagång sedan 2004 (-0,2 procentenheter). Valresultatet är det sämsta för Socialdemokraterna i demokratisk tid.

Bland de sju etablerade riksdagspartierna fanns två klara vinnare, Miljöpartiet (+5,0 procentenheter) och Folkpartiet (+3,7 procentenheter). MP gjorde ett klart bättre Europaparlamentsval än 2004 och vann 11 procent av rösterna och två mandat. Folkpartiet tangerade nästan rekordsiffran från 1999 med 13,6 procent och vann tre mandat.

Antalet bortkastade röster slog nytt rekord. Aldrig tidigare i ett allmänt demokratiskt val har så stor andel svenska väljare (9,2 procent) röstat på partier som inte klarade fyraprocentsspärren. Inte mindre än fyra utmanarpartier hade möjlighet att göra det. Nygamla Junilistan misslyckades och fick 3,5 procent. Feministiskt initiativ med Gudrun Schyman som partiledare gjorde en remarkabel slutspurt under de sista dagarna av valrörelsen och samlade 2,2 procent i valet. Sverigedemokraterna skördade också valframgångar men missade spärren med sju tiondelar och stannade på 3,3 procent.

Men det svenska EUP-valet 2009 kommer i första hand komma ihåg för att nykomlingen Piratpartiet lyckades ta sig över fyraprocentsspärren. PP blev Europaparlamentsvalets stora vinnare med 7,1 procent av rösterna.

Valrörelsen

En god valrörelse är tänkt att göra så många medborgare som möjligt till goda beslutsfattare. Valrörelser skall intressera, engagera, mobilisera och informera väljarna så att demokratiska värden som politisk jämlikhet och folkviljans förverkligande kan maximeras. Valbudskap och debatter skall locka fram det bästa och mesta av förnuft, upplysthet och rationalitet hos medborgarna. När valdagen närmar sig bör väljare vara mer informerade om skillnaderna mellan de politiska alternativen och om de frågor som diskuterats i valrörelsen än vad de var innan valrörelsen tog sin början.

Tabell 1. Valresultat vid Europaparlamentsvalen 1995–2009 (procent, antal vunna mandat, procentenheters förändring)

	1995	1999	2004	2009	Vunna mandat ¹	Förändring 2004–2009
Vänsterpartiet	12,9	15,8	12,8	5,7	1	-7,1
Socialdemokraterna	28,1	26,0	24,6	24,4	5+1	-0,2
Miljöpartiet	17,2	9,5	6,0	11,0	2	+5,0
Centerpartiet	7,2	6,0	6,3	5,5	1	-0,8
Folkpartiet	4,8	13,9	9,9	13,6	3	+3,7
Kristdemokraterna	3,9	7,6	5,7	4,7	1	-1,0
Moderaterna	23,2	20,7	18,2	18,8	4	+0,6
Junilistan	–	–	14,5	3,5	0	-11,0
Piratpartiet	–	–	–	7,1	1+1	+7,1
Sverigedemokraterna	–	–	1,1	3,3	0	+2,2
Feministiskt initiativ	–	–	–	2,2	0	+2,2
Övriga partier	2,7	0,5	1,0	0,2		-0,8
Summa procent	100	100	100	100	18+2	
Valdeltagande	41,6	38,8	37,9	45,5		+7,6
Andel ogiltiga röster ²	1,6	2,3	0,2	0,1		
Andel blankröster			2,6	1,7		

Källa: SCB.

- 1) När Lissabonavtalet trädde i kraft den 1 december 2009 utökades antalet svenska mandat i Europaparlamentet från 18 till 20. Effekten blev att Piratpartiet och Socialdemokraterna tilldelades ytterligare ett mandat vardera.
- 2) Blankröster ingick i kategorin "ogiltiga röster" vid valen 1995 och 1999.

EUP-valundersökningen 2009 visar mycket tydligt att den totala valrörelseaktiviteten bland väljarna fortfarande är klart lägre än vid riksdagsvalen. Medborgarnas egna ansträngningar att påverka varandra att rösta på ett visst parti är också mindre vid Europaparlamentsval jämfört med riksdagsvalen. Kring 10 procent uppger att de försökt övertyga någon familjemedlem, bekant eller andra personer att rösta på något visst parti under Europaparlamentsvalen 1995–2009. I samband med riksdagsvalen är den typen av aktiviteter vanligare, mellan 14–17 procent (se tabell 2).

Ännu en indikator som brukar användas för att porträttera Europaparlamentsvalen som ett andra rangens val är att det är en betydligt högre andel väljare som bestämmer partivalet sent än i samband med nationella val. I de fyra Europaparlamentsvalen har andelen väljare som uppger att de bestämmer partivalet sista veckan varierat mellan 42–46 procent. Motsvarande andel har under samma period

legat mellan 33–36 procent i samband med riksdagsvalen. Vi vet från tidigare att sena beslut tenderar att gå hand i hand med ett lägre engagemang och lägre politiska kunskaper. Givet att väljarna är mindre intresserade, har sämre kunskaper och att valrörelsen pågår under kortare tid är de senare besluten förklarliga. Dessutom har EUP-valrörelserna konkurrens från skolavslutningar och sommarväder.

Tabell 2. Intresse, engagemang, aktivitet och medieexponering i samband med riksdagsvalen 1994–2006 samt vid Europaparlamentsvalen 1995–2009 (procent)

	Riksdagsval				Europaparlamentsval			
	1994	1998	2002	2006	1995	1999	2004	2009
a) Andel "mycket" eller "ganska" intresserade av politik	58	56	54	54	54	52	51	54
b) Andel "mycket" eller "ganska" intresserade av EU-frågor	–	–	–	–	51	45	38	40
c) Andel som "brydde sig mycket om vilka partier som vann eller förlorade"	–	–	69	–	42	42	37	45
d) Andel som läser 'i stort sett allt' eller 'ganska mycket' om EU-frågor	–	–	32	–	42	34	26	29
e) Andel som uppfattar skillnaderna mellan partierna som "mycket" eller "ganska" stora	–	–	–	35	–	–	37	28
f) Försökt övertyga någon familjemedlem, bekant eller andra personer att rösta på något visst parti?	15	14	15	17	10	10	9	10
g) bestämde partivalet under sista veckan av valrörelsen	–	36	35	33	42	42	44	46
h) gjorde partitest	–	–	–	27	–	–	–	11

Kommentar: Frågeformuleringar: (a) "Hur pass intresserad är Du i allmänhet av politik?"; (b) "Hur pass intresserad är Du av EU-frågor"; (c) "Hur viktigt tycker Du årets val [till Europaparlamentet] var? Brydde Du mycket om vilka partier som vann eller förlorade eller tycker Du att det inte spelade så stor roll?"; (d) "När Du läser om politik i dagstidningarna: Hur mycket brukar Du läsa av det som handlar om ...?"; (e) "Hur stora skillnader tycker du det rent allmänt det var mellan partierna när det gäller deras sätt att ta ställning inför Europaparlamentsvalet i år?"; (f) "Inför årets val till Europaparlamentet, försökte du övertyga någon familjemedlem, bekant eller andra personer att rösta på något visst parti?"; (g) "När bestämde du dig för vilket parti du skulle rösta på i årets Europaparlamentsval? Var det under på valdagen, under sista veckan för valet eller tidigare under våren och försommaren eller visste du sedan länge hur du skulle rösta?"; (h) "Inför årets val, gjorde du något av de tester som olika massmedier hade på sina hemsidor på Internet, där man kunde pröva vilket parti eller vilken kandidat man åsiktsmässigt var närmast?".

Även nyare former av interaktiva webbaktiviteter som att exempelvis göra ett så kallat partitest för att få information om vilket parti eller kandidat som ligger en själv åsiktsmässigt närmast var klart mindre vanliga i samband med Europaparlamentsvalet 2009 (11 procent) än i samband med riksdagsvalet 2006 (27 procent).

En av de stora nyheterna i valrörelsen inför Europaparlamentsvalet 2009 var att TV4 erbjöd de sju etablerade riksdagspartierna att sända åsiktsreklam. När TV4-ledningen fått klart för sig att det också existerade ett icke-riksdagsparti som var representerat med tre mandat i Europaparlamentet utsträcktes erbjudandet att även gälla Junilistan. Fem partier nappade på erbjudandet: Kristdemokraterna, Centerpartiet, Folkpartiet, Moderaterna och Junilistan. Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Socialdemokraterna avstod från att köpa reklamtid i TV4.

I EUP-valundersökningen 2009 ställde vi för första gången frågan "Inför årets val till Europaparlamentet, såg du något av partiernas reklaminslag på TV?". Hela två tredjedelar av svarspersonerna uppger att de sett partipolitisk TV-reklam vid åtminstone något tillfälle under valrörelsen (se tabell 3). Bland dem som uppger att de exponerats för reklam var merparten exponerade vid mer än ett tillfälle: Tjugotvå procent svarade "Ja, vid något tillfälle" och 44 procent svarade "Ja, vid flera tillfällen".

Det betyder att TV-reklamen blev den i särklass vanligaste direktkontakten med partierna inför Europaparlamentsvalet. Resultatet är inte särskilt märkligt med tanke på svenska folkets medievanor. Genomsnittstittandet på TV per dag och person är hela 96 minuter. Folkpartiets 30-sekundare med toppkandidaten Marit Paulsen utanför sin husvagn tillhörde de mest sedda. Tjugosex procent av väljarna uppgav att de sett TV-sänd reklam från Folkpartiet. Moderaternas reklam sågs av var femte väljare (20 procent) och Kristdemokraternas reklaminslag av ungefär lika många (17 procent).

Enligt teorier för social inlärning förväntas en långsiktig exponering för EU i det långa loppet göra svenskarna mer intresserade, kunniga och mer positivt inställda till EU. Vilken tidsskala som avses och vad så *småningom* egentligen innebär i de här sammanhangen är dock svårare att få klarhet om.

Tabell 3. Andel väljare som har haft direkta kontakter med de politiska partierna i samband med riksdagsvalen 1994–2006 samt vid Europaparlamentsvalen 1995–2009 (procent)

Typ av kontakter	Riksdagsval				Europaparlamentsval			
	1994	1998	2002	2006	1995	1999	2004	2009
a) Såg TV-reklam	–	–	–	–	–	–	–	66
b) Läste valbroschyr eller trycksak	60	60	59	56	38	47	46	43
c) Besökte något av partiernas hemsidor på Internet	–	8	9	14	–	3	5	15
d) Var på valmöte	11	10	10	9	3	4	5	5
e) Var i kontakt med valarbetare på arbetsplatsen	7	5	6	5	2	3	2	2
f) Fick besök i bostaden	1	0	1	2	0	0	0	2
g) Blev uppringd i bostaden	7	10	2	2	4	6	2	2

Kommentar: Resultaten är hämtade från Valundersökningarna 1994–2006 samt från Europaparlamentsvalundersökningarna 1995–2009. Intervjufrågorna som används i samband med Europaparlamentsvalen lyder: (a) "Inför årets val till EU-parlamentet, såg Du något av partiernas reklamslag på TV?"; (b) "Inför årets val till EU-parlamentet, läste Du någon valbroschyr eller liknande trycksak från något parti?"; (c) "Inför årets val till EU-parlamentet, besökte Du något av partiernas hemsidor på Internet?"; (d) "Inför årets val till EU-parlamentet, var Du på något valmöte eller annat arrangemang som anordnats av något parti?"; (e) "Inför årets val till EU-parlamentet, var Du i personlig kontakt med någon valarbetare på Din arbetsplats?"; (f/g) "Inför årets val till EU-parlamentet, fick Du något personligt besök i Din bostad eller blev Du uppringd av något parti?". Svarsalternativen på fråga (a) var "Ja, vid flera tillfällen", "Ja, vid något tillfälle", "Nej" och "Vet inte/vill ej svara". Svarsalternativen på frågorna (b–e) var "Ja", "Nej" och "Vet inte/vill ej svara". Svarsalternativen på fråga (f/g) var "Ja, fick besök", "Ja, blev uppringd", "Ja, fick både besök och blev uppringd", "Nej" och "Vet inte/vill ej svara". Vet inte/vill ej svara ingår inte i analysen. Antal svars personer som ingår i analyserna 2009 är 990.

Den omedelbara frågan här är om svenska folkets kunskaper om EU har blivit bättre över tid? Slutsatserna behöver vara på den försiktiga sidan eftersom vi har få helt jämförbara operationella indikatorer på kunskap. Dessutom, för de indikatorer som är jämförbara är det svårt att veta huruvida det är kunskaperna hos väljarna eller svårighetsgraden på kunskapsfrågan som förändrats över tid. Förändringar av faktiska förhållanden (t ex antalet länder i EU eller värdet på euron) samt det enkla faktum att tiden går kan göra kunskapsfrågor lättare eller svårare att besvara.

Andelen svenskar som känner till att EU-kommissionens högkvarter ligger i Bryssel är omkring 80 procent. Ännu fler, uppåt nittio procent, svarar rätt när det gäller påståendet att Spanien är medlem i EU. Den 2009 dagsaktuella helt öppna frågan om vilket land som skulle ta över som ordförandeland i EU besvarades korrekt (Sverige) av tre fjärdedelar av svars personerna (74 procent). En majoritet

avvisade helt korrekt det felaktiga påståendet att de flesta partier i riksdagen är emot ett svenskt medlemskap i EMU.

Antalet medlemsländer i EU brukar besvaras rätt av omkring hälften av de svarande. Vid årsskiftet 2008/2009 växte skaran av EU-länder till tjugosju. Kunskapsfrågan som används är sluten. Fyra alternativ presenterades: 12, 20, 27 och 32 länder. Ändå lyckades färre än vanligt, 43 procent, avge ett korrekt svar.

Frågan om eurons värde kan också sägas ha varit svårare att svara rätt på 2009 eftersom euron blivit dyrare och var värd runt tio kronor i samband med Europaparlamentsvalet. Den omformulerade elvakronorsfrågan besvarades rätt av knappt hälften, 48 procent, av svarspersonerna vilket är dramatiskt lägre än fem år tidigare

Om man anser det vara ett centralt värde att väljarna följer med i svängarna när det gäller saker som antalet medlemsländer och eurons värde skulle man möjligen kunna hävda att svenskarnas allmänna EU-kunskaper försvagats sedan det förra EUP-valet 2004. En mer balanserad slutsats är att EU-kunskaperna är oförändrade och har åtminstone inte ökat. Den större väljarmobiliseringen i samband med EUP-valet 2009 som syns i det ökade valdeltagandesiffrorna åtföljs inte av några tydliga tecken på kunskapsstillväxt. Resultaten visar istället på samma mönster som i tidigare analyser. Valdeltagandet ökade 2009, men inte EU-intresset och nyhetsexponeringen för EU. Och alltså inte heller svenska folkets kunskaper om EU.

Fallande valdeltagande i Europa men ökat i Sverige

Låga och sjunkande deltagandenivåer i Europaparlamentsvalen har under lång tid varit en svår utmaning för den Europeiska unionen. Möjligheten för unionen att nå politisk och demokratisk legitimitet är nära kopplad till förmågan att entusiasmera EU-medborgarna att delta i de regelbundet återkommande valen till Europaparlamentet. Lågt valdeltagande har varit en del av problemet med EU:s demokratiska underskott. Även om valdeltagandet ökade och slog ett nytt rekord i det svenska Europaparlamentsvalet 2009 fortsatte den europeiska trenden mot ett allt lägre valdeltagande (se tabell 4). Det europeiska valdeltagandesnittet fortsatte att falla mellan 2005 och 2009 års EUP-val, från 45 procent till 43 procent. Tendensen var svagt nedåt i de flesta EU-länder med Estland (+17), Lettland (+13), Bulgarien (+10), Danmark (+12), och Sverige (+8) som de mest påtagliga undantagen.

Tabell 4. Valdeltagandet i Europaparlamentsvalen 1979–2009 (procent)

Land	-79	-81	-84	-87	-89	-94	-95	-96	-99	-04	-07	-09	Diff 04–09
Belgien	91		92		91	91			91	91		90	-1
Danmark	48		52		46	53			50	48		60*	+12
Tyskland	66		57		62	60			45	43		43	±0
Irland	64		48		68	44			50	59		59	±0
Frankrike	61		57		49	53			47	43		41	-2
Italien	86		82		81	74			70	72		65	-7
Luxemburg	89		89		87	89			87	91		91	±0
Nederländerna	58		51		47	36			30	39		37	-2
Storbritannien	32		33		36	36			24	39		35	-4
Grekland		81	81		80	73			70	63		53	-10
Spanien				69	55	59			63	45		45	±0
Portugal				72	51	36			40	39		37	-2
Sverige							42		39	38		46	+8
Österrike								68	49	42		46	+4
Finland								58	30	39		40	+1
Tjeckien										28		28	±0
Estland										27		44	+17
Cypern										73		59	-14
Lichtenstein										48		21	-27
Lettland										41		54*	+13
Ungern										39		36	-3
Malta										82		79	-3
Polen										21		25	+4
Slovenien										28		28	±0
Slovakien										17		20	-3
Bulgarien											29	39	+10
Rumänien											29	28	-1
Hela EU	62		59		58	57			50	45		43	-2

Kommentar: Uppgifterna om valdeltagande är hämtad från Europaparlamentets officiella hemsida: http://www.europarl.europa.eu/parliament/archive/elections2009/sv/turnout_sv.html. Andelen röstande har avrundats till heltal, liksom förändringstalen (diff) mellan 2004–2009. I Belgien, Grekland, Cypern och Luxemburg återfinns system med röstplikt. Uppgifterna om valdeltagande för hela EU är enkla medeltal baserade på de olika ländernas valdeltagandesiffror utan hänsyn till att ländernas befolkningar är olika stora. * I Lettland och Danmark anordnades samtidiga nationella folkomröstningar i anslutning till 2009 års EUP-val.

Sett över hela Europaparlamentsvalens trettioåriga historia har valdeltagandesnittet minskat med omkring en tredjedel, från 62 procent i premiärvalet 1979 till 43 procent 2009 (se tabell 4). Ett skäl till minskningen är att närmare fyrtio procent av de dåvarande medlemsländerna hade röstobligatorium vid de första EUP-valen. Ett andra skäl är att premiärval i nyblivna medlemsländer historiskt har haft ett högre valdeltagande än efterföljande val. Ett tredje skäl är givetvis att valdeltagandet i de länder som blivit medlemmar under 2000-talet varit klart lägre än snittet bland de äldre medlemsländerna.

De politiska konsekvenserna av lågt valdeltagande i Europaparlamentsvalen är ökade svårigheter att bygga förtroende och vinna legitimitet för EU som överstatlig arena för beslutsfattande kring gemensamma angelägenheter. Det är lätt att koppla samman det låga valdeltagandet med ett svagt medborgerligt stöd för EU och europeiseringsprocessen. Men de låga deltagandnivåerna kan också ha mer omedelbara politiska konsekvenser för vilka partier som vinner representation i EU-parlamentet: Skulle EUP-valen ha slutat annorlunda om en större andel väljare gick och röstade?

I tabell 5 redovisas de officiella valdeltagandesiffrorna vid sidan av det valresultat som uppnåtts om alla icke-röstare röstat i Europaparlamentsvalen 1995–2009.

Tabell 5. Hur hade EUP-valen slutat om alla väljare röstat? Valresultatet i svenska Europaparlamentsval 1995–2009 officiellt och beräknat inklusive icke-röstare (procent)

	Eup 1995		Eup 1999		Eup 2004		Eup 2009	
	officiellt	med icke-röstare	officiellt	med icke-röstare	officiellt	med icke-röstare	officiellt	med icke-röstare
Vänsterpartiet	12,9	12	15,8	14	12,8	11	5,7	5
Socialdemokr.	28,1	33	26,0	32	24,6	34	24,4	29
Miljöpartiet	17,2	21	9,5	9	6,0	6	11,0	11
Centerpartiet	7,2	7	6,0	5	6,3	6	5,5	5
Folkpartiet	4,8	4	13,9	11	9,9	10	13,6	10
Kristdemokraterna	3,9	3	7,6	7	5,7	3	4,7	3
Moderaterna	23,2	20	20,7	21	18,2	18	18,8	22
Junilistan	–	–	–	–	14,5	11	3,5	3
Piratpartiet	–	–	–	–	–	–	7,1	8
Sverigedemokr.	–	–	–	–	–	–	3,3	2
Feministiskt initiativ	–	–	–	–	–	–	2,2	1
Övriga partier	2,7	1	0,5	1	2,1	1	0,2	1
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal svars personer		1 974		1 600		1 576		1 550

Kommentar: De officiella valresultaten är hämtade från SCB. Parti för icke-röstare har tagits fram med hjälp av en fråga om vilket parti vederbörande skulle ha röstat på om han/hon hade röstat respektive med hjälp av en fråga om allmän partisympati i nämnd ordning. Siffrorna hämtade från urvalsundersökningen har avrundats till heltal.

De politiska konsekvenserna av lågt valdeltagande måste betraktas som dramatiska i det svenska fallet. Resultat från fyra svenska EUP-val visar att Socialdemokraterna är det parti som lider mest av att valdeltagandet i Europaparlamentsvalen är så lågt. Om även icke-röstarna gjort slag i saken och gått till valurnorna visar analysen att

Socialdemokraternas valresultat i EUP-valet 2009 hade varit omkring fem procentenheter bättre än vad det i själva verket blev.

Mönstret känns igen från tidigare EUP-val: Socialdemokraterna hade erhållit ett klart större röststöd även 1995 (+5 procentenheter), 1999 (+4 procentenheter) och 2004 (+9 procentenheter) om alla väljare manifesterat sin partipreferens vid valurnorna. I EUP-valsammanhang förlorar Socialdemokraterna stort på det låga valdeltagandet. Röstförlusterna motsvarar ett å två mandat i EU-parlamentet.

Numera är det inte enbart Socialdemokraterna som förlorar på det låga valdeltagandet. Intressant att notera är att även Moderaterna hade stärkt sitt röstetal med omkring tre procentenheter om alla röstberättigade röstat i 2009 års Europaparlamentsvalet. Det resultatet harmonierar med slutsatser från EUP-val i andra länder som visar att stora partier har svårare att nå upp till sin elektoral potential i Europaval jämfört med nationella val.

Resultaten i tabell 5 visar att det också finns partier som systematiskt gynnas av att valdeltagandet är lågt. Folkpartiet exempelvis skulle endast ha nått omkring 10 procent och inte 13,6 procent om icke-röstarna hade besökt valurnorna 2009. Även Kristdemokraterna har systematiskt haft ett starkare stöd bland röstande väljare än bland icke-röstande: partiet hade bara nått tre procent och tappat sitt enda EUP-mandat om alla röstat. Enligt EUP-valundersökningen 2009 hade också Sverigedemokraterna missgynnats av ett högre valdeltagande.

Mobiliseringen gav växande valdeltagandeskillnader

I tabell 6 redovisas valdeltagandet i olika befolkningsgrupper. Resultaten visar att kvinnor historiskt har haft ett par tre procentenheter högre valdeltagande än män. Men vid de två senaste Europaparlamentsvalen har könsskillnaderna i valdeltagande varit klart mindre. År 2009 röstade 46 procent av kvinnorna jämfört med 45 procent bland männen.¹

¹ SCB genomför regelbundet stora valdeltagandeundersökningar i samband med alla val. Valdeltagandestudien för 2009 års Europaparlamentsval omfattade 46 000 personer. I SCB:s publikation "Valet till Europaparlamentet 2009" återfinns skattningar av valdeltagandet i olika befolkningsgrupper som är säkrare än de som presenteras från valundersökningen. Huvudresultaten i de båda undersökningarna är dock desamma.

Ålder har som väntat ett kurvlinjärt samband med valdeltagande; sannolikheten att en individ deltar i allmänna val ökar genom hela livet fram till i 70-årsåldern då den börjar minska igen. I 2009 års Europaparlamentsval var valdeltagandet klart lägre bland förstagångsväljare 18–22 år (38 procent) än bland medelålders och äldre personer. Det är förstås ett svagt resultat för en grupp som i samband med riksdagsvalen brukar nå resultat kring 75–80 procent. Men i jämförelse med tidigare Europaparlamentsval var röstbenägenheten klart starkare 2009 bland ungdomar i allmänhet och förstagångsväljare i synnerhet. Bland förstagångsväljarna ökade valdeltagandet med hela 15 procentenheter mellan 2004 och 2009. Motsvarande starka mobiliseringstal återfinns för alla åldersgrupper under femtio år. Det var alltså i första hand den yngre delen av väljarkåren som ökade sin mobilisering.

Piratpartiets framgångar framför allt bland unga män kan inte självklart knytas till en ökad mobilisering. En närmare studie visar att mobiliseringen var lika stor bland unga män 18–30 år (+10 procentenheter) som bland unga kvinnor (+10 procentenheter). Först när man tittar närmare på de allra yngsta väljarna är det möjligt att urskilja könsskillnader i mobiliseringen mellan 2004 och 2009 års Europaparlamentsval: Bland män 18–20 år ökade valdeltagandet från 20 till 41 procent (+21 procentenheter). Motsvarande deltagandeuppgång bland kvinnor 18–20 år var från 28 till 36 procent (+8 procentenheter). Även om panelanalyser inte kan genomföras för att leda sambandet helt i bevis talar resultaten för att Piratpartiets valrörelse och valbudskap hade stor betydelse för att mobilisera ungdomar i allmänhet och unga män i synnerhet till valurnorna i 2009 års Europaparlamentsval. Piratpartiets valrörelse hade en positiv effekt på valdeltagandet.

Det klassiska sambandet mellan civilstånd och valdeltagande gör sig gällande även i Europaparlamentsval: Personer som är gifta eller bor tillsammans har ett starkare valdeltagande (49 procent) än personer som bor ensamma (37 procent). Sambandet brukar stå sig även i multivariata analyser och förklaras av att människor som bor tillsammans tenderar att mobilisera varandra till valurnorna samtidigt som sammanboende och gifta tenderar att ha större sociala nätverk än ensamstående väljare.

Väljarmobiliseringen var enligt Europaparlamentsvalundersökningarna klart större bland stadsbor än landsbygdsbor. Bland storstadsväljare boende i Stockholm, Göteborg eller Malmö ökade valdeltagandet med tretton procentenheter från 44 till 57 procent mellan

2004 och 2009 (se tabell 6). Konsekvenserna av den ojämna väljar-mobiliseringen är att valdeltagandeskillnaderna mellan stad och land ökade något. På Sverigekartan i figur 3.1 illustreras tydligt att valdeltagandet i Europaparlamentsvalet 2009 var klart starkare i mer folkrika stadskommuner än i mer glesbefolkade landsbygdskommuner.

En starkare mobilisering bland medelklassväljare (+10 procentenheter) än bland arbetarklassväljare (+6 procentenheter) innebar att gapet i valdeltagande mellan arbetarklass och medelklass ökade till en rekordnivå i EUP-valsammanhang (se tabell 6). Tjugoen procentenheter skiljer arbetarklassens valdeltagande (33 procent) från medelklassens (54 procent). En närmare granskning av olika arbetsmarknadsgrupper visar att väljarmobiliseringen 2009 var som störst bland TCO-anslutna, bland tjänstemän på låg och mellannivå, bland personer anställda i offentlig tjänst, bland förvärvsarbetande och bland personer med medel eller hög utbildning.

När det gäller valdeltagandegapet mellan låg- och högutbildade har det aldrig varit större i samband med EUP-val: Bland högutbildade som studerar eller har studerat på högskole- eller universitetsnivå var valdeltagandet 61 procent 2009. Motsvarande valdeltagande bland lågt utbildade var endast 34 procent.

Tabell 6. Valdeltagande i olika befolkningsgrupper vid valen till Europaparlamentet 1995, 1999, 2004 och 2009 (procent)

	1995	1999	2004	2009	Skillnad 04–09	Skillnad 95–09	antal personer 2009
Kön							
man	40	36	37	45	+8	+5	1 348
kvinnor	43	41	38	46	+8	+3	1 334
Ålder							
18–22	28	24	23	38	+15	+10	178
23–30	35	26	30	39	+9	+4	388
31–40	35	30	26	41	+15	+6	454
41–50	42	36	33	46	+13	+4	577
51–60	46	45	44	48	+4	+2	457
61–70	53	56	52	54	+2	+1	449
71–80	50	54	57	51	-6	+1	248
Män							
18–30 år	30	21	26	36	+10	+6	296
31–60 år	39	35	34	45	+11	+6	710
60+	54	55	57	54	-3	0	342
Kvinnor							
18–30 år	35	30	30	40	+10	+5	271
31–60 år	44	39	35	45	+10	+5	707
60+	50	55	52	52	0	+2	356

Tabell 6. (forts.)

	1995	1999	2004	2009	Skillnad 04–09	Skillnad 95–09	antal personer 2009
Boort							
glesbygd	36	30	35	42	+7	+6	258
mindre tätort/liten stad	42	36	35	41	+6	-1	392
större stad	42	40	38	47	+9	+5	822
Stockholm, Gbg, Malmö	48	48	44	57	+13	+9	344
Civilstånd							
gift/sambo	45	41	41	49	+8	+4	964
ensam: änka/änkling	43	55	50	46	+16	+3	50
ensam: frånskild/ogift	32	31	28	37	+11	+5	390
Uppväxt							
Sverige	42	40	39	47	+8	+5	2 399
Norden	27	31	38	37	-1	+10	48
annat land i Europa	35	28	28	31	+4	-4	102
Yrke							
industriarbetare	31	24	22	31	+9	±0	159
övriga arbetare	35	30	29	35	+6	±0	318
tjänsteman, lägre	43	40	33	47	+14	+4	136
tjänsteman, mellan	51	49	44	54	+10	+3	340
tjänsteman, hög	57	56	58	64	+8	+7	195
småföretagare	38	37	34	44	+10	+6	114
jordbrukare	40	47	45	41	-3	+1	19
studerande	40	33	35	43	+8	+3	94
Klass							
arbetarklass	34	28	27	33	+6	-1	476
medelklass	49	47	44	54	+10	+5	806
Utbildning							
låg	37	35	35	34	-1	-3	226
medel	39	32	29	39	+10	±0	708
hög	54	52	53	61	+8	+7	469
Samtliga	42	39	38	46	+6	+4	2 682

Kommentar: Alla uppgifter om valdeltagande bygger på viktningar som tagit hänsyn till den lägre röstviljan bland personer som inte ställer upp för intervju i valundersökningarna. Viktningen baseras på kontroller av faktiskt valdeltagande som inhämtats från röstlängderna. Klass har skapats med yrkesvariabeln som utgångspunkt. Till kategorin arbetare har industriarbetare och övriga arbetare förts. Tjänstemannagrupperna, småföretagare och jordbrukare har förts till kategorin medelklass. Inkomst bygger på registeruppgift och avser samtliga personer i urvalet, alltså även personer som inte intervjuats. Inkomstvariabeln har kategoriserats så att 25 procent av personerna i urvalet återfinns i den lägsta respektive högsta inkomstgruppen. Övriga 50 procent återfinns i gruppen medelinkomsttagare. Till lågutbildade har personer förts som endast har obligatorisk utbildning. Till högutbildade har de förts som har studerat eller studerar på högskole-/universitets nivå, övriga har förts till gruppen med medelutbildning. För fler analyser hänvisas till Henrik Oscarsson och Sören Holmbergs bok *Väljarbeteende i Europaval* (2010).

Sammanfattningsvis innebar den starka väljarmobiliseringen i 2009 års Europaparlamentsval att skillnaderna i valdeltagande mellan olika sociala grupper oväntat blev något större: Grupper med högre social status och grad av social integration ökade systematiskt sitt valdeltagande mer än grupper med lägre social status och lägre grad av social integration. Mobiliseringen 2009 ledde inte till större jämlikhet i det politiska deltagandet. Tvärtom. Deltagandeklyftorna blev större mellan olika befolkningsgrupper.

I tabell 7 redovisas ett antal bivariata samband mellan individers EU-åsikter och röstvilja i de fyra EUP-valen 1995–2009. Resultaten illustrerar tydligt att EU-skeptiska svenska väljare har ett lägre valdeltagande än EU-positiva: Bland personer som har en bestämd positiv åsikt till det svenska EU-medlemskapet var valdeltagandet 56 procent 2009 jämfört med endast 33 procent bland personer med en bestämd negativ åsikt.

Tabell 7. Valdeltagande och EU-åsikt vid valen till Europaparlamentet 1995, 1999, 2004 och 2009 (procent)

	1995	1999	2004	2009	Skillnad 04–09	Skillnad 95–09
EU-åsikt						
för EU	56	50	46	53	7	-3
emot EU	38	35	33	35	2	-3
skillnad	18	15	13	18		
EU-åsikt						
för EU, bestämd åsikt	59	53	49	56	7	-3
för EU, tveksam	48	41	38	42	4	-6
ingen uppfattning	21	22	29	32	3	11
emot EU, tveksam	33	37	37	40	3	7
emot EU, bestämd åsikt	40	34	31	33	2	-7
skillnad	19	19	18	23		
Samtliga	42	39	38	46	8	4

Kommentar: Resultaten bygger på svaren från två intervjufrågor. Den första frågan lyder: "Är Du i huvudsak för eller emot det svenska medlemskapet i EU eller har Du ingen bestämd åsikt i frågan?" Till personer som svarat att det i huvudsak var för eller emot det svenska EU-medlemskapet ställdes följdfrågan: "Har Du en bestämd uppfattning i den här frågan eller känner Du Dig mera tveksam?" Överst i tabellen redovisas resultatet från den första frågan och nederst resultatet bland personer med en bestämd, tveksam eller ingen åsikt om det svenska EU-medlemskapet. Skillnaden anger andelen förespråkare minus andelen motståndare respektive andelen förespråkare med en bestämd åsikt minus andelen motståndare med en bestämd åsikt.

Starkare sociala skiljelinjer vid Europaval än vid riksdagsval

Under efterkrigstiden har genomgripande moderniseringsprocesser medfört en långsam försvagning av politiskt betydelsefulla sociala skiljelinjer i etablerade västdemokratier. Utvecklingen av svenskt väljarbeteende under de senaste sex decennierna tjänar som ett utmärkt illustrativt exempel på eroderande samband mellan socioekonomisk grupptillhörighet och partival. Det blir med tiden helt enkelt allt svårare att förutsäga en medborgares partival med utgångspunkt i information om hennes sociala grupptillhörighet. Individualiseringen har gjort det svårare att förklara politiskt beteende i allmänhet och partival i synnerhet. Många av industrisamhällets kategoriseringar behöver omprövas i ett framväxande informations-, nätverks- och tjänstesamhälle.

Men utvecklingen mot allt svagare prediktionskraft i klassiska sociologiska modeller för väljarbeteende är långt ifrån linjär och gäller inte alla slags sociala skiljelinjer. Dessutom är sambanden alltfjämt respektingivande. Svenskarnas politiska beteende är fortfarande starkt strukturerat av sociala skiljelinjer. Det gamla industrisamhällets kategoriseringar bidrar alltfjämt med insikt och kunskap om politiskt beteende. De sociologiska modeller för väljarbeteende som utvecklades under 1940-talet är ännu helt nödvändiga om man vill erbjuda förklaringar till varför väljare och grupper av väljare röstar som de gör. Även om det kanske inte längre alltid är starka gruppintressen eller grupployaliteter som driver sambanden håller invanda beteendemönster och politisk socialisation greppet om svenskarnas politiska beteende.

I tabell 8 redovisas hur olika befolkningsgrupper röstade i 2009 års Europaparlamentsval samt valdeltagande i respektive grupp. Även om partiernas styrkeförhållanden är annorlunda i Europaparlamentsval är skillnaderna i röstning mellan olika grupper mycket välbekanta från tidigare analyser av sambandet mellan socioekonomi och partival.

Klass-, yrkes-, region-, stad land- och den religiösa skiljelinjen satte tydliga spår i svenskarnas röstningsbeteende vid Europaparlamentsvalet 2009. De traditionella arbetarrörelsepartierna Vänsterpartiet och Socialdemokraterna erhöll exempelvis ett starkt stöd bland industriarbetare (7 respektive 41 procent) och i övre Norrland (12 respektive 37 procent). Socialdemokraterna stod som vanligt starkare i de medelstora städerna än i storstan och på landsbygden.

Centerpartiet nådde sexton procent bland landsbygdsbor. Folkpartiet stod starkast i gruppen högre tjänstemän (18 procent) och bland högutbildade (18 procent). Bland de flitigaste kyrkobesökarna nådde Kristdemokraterna hela 25 procent av rösterna i EUP-valet. Moderaterna hade sitt starkaste fäste bland företagare (36 procent) och bland personer med de högsta inkomstskikten (34 procent). Miljöpartiet nådde sitt största röststöd bland studenter (16 procent), högutbildade (17 procent) och bland storstadsbor (21 procent). Vi ser i allt väsentligt samma mönster som i riksdagsvalen fast klart tydligare för de skiljelinjer som inte handlar om den traditionella skiljelinjen mellan arbete-kapital.

Det som bryter mönstren från tidigare är de stora köns- och åldersskillnaderna i röstningsbeteende i samband med 2009 års Europaparlamentsval. Köns- och ålderssambanden är starkare både i jämförelse med tidigare EUP-val men framför allt i jämförelse med riksdagsvalen. Könsskillnaderna är tydligast när det gäller röstning på Piratpartiet, Sverigedemokraterna och Miljöpartiet. Bland män hade Piratpartiet stöd av tio procent jämfört med 5 procent bland kvinnorna. Även Sverigedemokraterna hade ett klart starkare stöd bland män än kvinnor (3 procent mot 1 procent). Miljöpartiet hade ett klart starkare stöd bland kvinnor (14 procent) än bland män (8 procent).

De unga medborgarnas politiska beteende i 2009 års Europaparlamentsval illustrerar hur frikopplad ungdomsgenerationen är från de traditionella riksdagspartierna. I den yngsta åldersgruppen medborgare under trettio år stödde knappt hälften något av de fem riksdagspartier (V, S, C, FP och M) som dominerat svensk politik under det gångna seklet – en i sig självt anmärkningsvärd politisk scenförändring. Hela fyrtyotvå procent av de yngre väljarna stödde istället Miljöpartiet eller Piratpartiet. Enligt Europaparlamentsvalundersökningen blev Piratpartiet största parti bland personer under trettio år med 25 procent av rösterna. Miljöpartiet hade stöd av 17 procent bland de yngre.

Kön och ålder i kombination förstärker dramatiken ytterligare, framför allt när det gäller stödet för Piratpartiet (se tabell 8). Bland män yngre än 30 år stödde var tredje väljare PP (32 procent). På motsvarande sätt hade Miljöpartiet stöd av var femte kvinna yngre än trettio år (20 procent).

Även om Piratpartiet nådde sina största framgångar bland yngre män, bland studerande och bland personer med låga inkomster behöver vi samtidigt framhålla att omkring hälften av deras väljare i EUP-valet faktiskt hämtades från väljargrupper äldre än trettio år med hög etableringsgrad på arbetsmarknaden. En analys av sammansättningen av PP:s väljare informerar oss om att röster från *enbart* unga väljare faktiskt inte hade räckt till för att nå representation i Bryssel. Piratpartiets röststöd bland medelålders väljare var också större än fyra procent (6 procent). Det är således förhastat att betrakta Piratpartiets framgångar i EUP-valet som ett renodlat ungdomsfenomen. Visst var partiets uppslutning klart större bland yngre än bland medelålders väljare. Men eftersom de medelålders väljarna är en betydligt större grupp hade PP inte lyckats utan att ha stöd från personer äldre än 30 år.

Tabell 8. Partival och valdeltagande i Europaparlamentsvalet 2009 i olika befolkningsgrupper (procent)

Grupp	V	S	MP	C	FP	KD	M	JL	PP	SD	FI	ÖVR	Summa	Antal personer
Samtliga	5	24	11	7	13	4	21	4	8	2	1	0	100	921
Kön														
Män	5	24	8	6	13	4	22	4	10	3	0	1	100	472
Kvinnor	5	24	14	7	13	4	20	3	6	1	3	0	100	449
Ålder														
18–30 år	4	17	17	6	7	2	15	3	25	3	1	0	100	151
31–60 år	6	24	12	5	13	5	21	4	6	2	2	0	100	491
60+	6	27	6	9	16	4	24	4	2	1	1	0	100	279
Kön och ålder														
Män														
18–30 år	4	17	14	5	7	3	12	3	32	3	0	0	100	72
31–60 år	5	23	8	6	14	3	26	4	7	3	0	1	100	259
60+	7	29	5	8	15	6	21	5	2	2	0	0	100	141
Kvinnor														
18–30 år	4	18	20	5	8	1	18	4	18	2	2	0	100	79
31–60 år	7	25	16	6	12	6	16	4	5	0	3	0	100	232
60+	4	25	7	11	17	3	28	2	2	0	1	0	100	138
Bostadsort														
Ren landsbygd	7	19	7	16	10	2	19	7	9	2	2	0	100	129
Mindre tätort	5	31	7	7	14	5	19	5	5	2	0	0	100	186
Stad eller större tätort	5	26	11	6	13	3	22	3	8	2	1	0	100	440
Sthlm/Gbg/Malmö	6	13	21	2	13	6	23	1	9	2	4	0	100	151
Utbildningsnivå														
Låg utbildning	9	39	4	12	7	4	13	4	3	3	1	1	100	136
Medel utbildning	4	25	8	7	12	5	21	4	11	2	1	0	100	300
Hög utbildning	5	15	17	6	18	4	22	4	6	1	2	0	100	362

Tabell 8. (forts.)

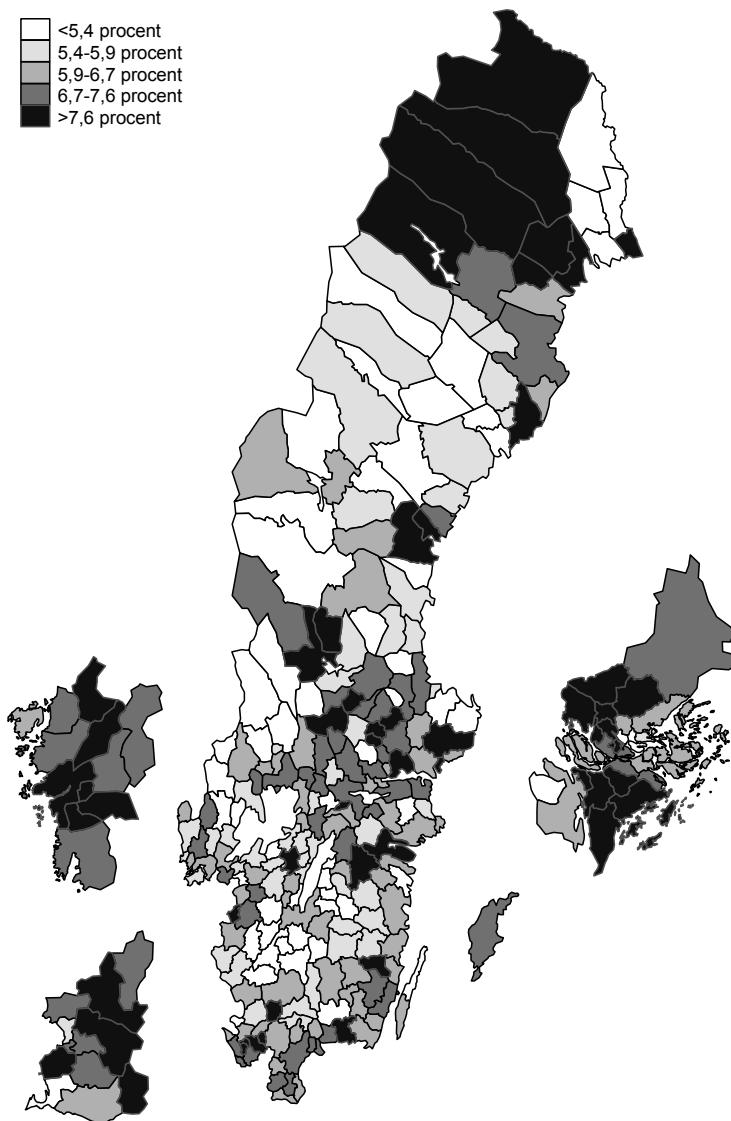
Grupp	V	S	MP	C	FP	KD	M	JL	PP	SD	FI	ÖVR	Summa	Antal personer
Yrkesgrupp														
Industriarbetare	14	41	3	5	7	0	5	8	8	7	0	2	100	59
Övriga arbetare	7	31	9	5	13	7	15	2	7	2	1	1	100	131
Lägre tjänstemän	2	30	9	5	16	2	23	1	9	1	2	0	100	83
Mellan tjänstemän	6	19	13	8	15	3	22	4	7	1	2	0	100	233
Högre tjänstemän	2	21	14	7	18	5	25	4	3	0	1	0	100	160
Företagare	5	6	10	8	16	6	36	3	6	2	2	0	100	62
Studenter	8	20	16	6	0	6	8	8	24	2	2	0	100	50
Klass														
Arbetarklass	9	34	7	5	11	5	11	4	7	4	1	2	100	190
Medelklass	4	19	12	8	16	4	25	3	6	1	2	0	100	548
Arbetsmarknadsgrupp														
Förvärsarbetande	6	20	12	7	14	4	20	4	8	2	2	1	100	510
Arbetslös/åtgärder	9	9	32	0	14	5	18	4	0	9	0	0	100	22
Ålderspensionär/sjuk-/aktivitetsersättning	3	31	6	10	15	4	24	3	2	1	1	0	100	225
Studerande	9	22	13	6	0	6	9	7	26	0	2	0	100	46

Kommentar: Observera att antalet svarspersoner är mycket små för vissa av de redovisade grupperna. För fler detaljer om gruppindelningar hänvisas till dokumentation i Oscarsson & Holmberg (2008) samt till Valforskningsprogrammets hemsida: www.valforskning.pol.gu.se. Jordbrukare är uteslutna ur analysen (n=10). Partivalsvariabeln är kontrollerad mot de offentliga röstlängderna. Observera att uppgifterna om valdeltagande i olika grupper är urvalsskattningar.

Sakfrågorna som avgjorde

Man kan tycka att Europaparlamentsval borde handla om EU-frågor. Det känns som en mycket naturlig normativ utgångspunkt. Medlemsländernas inrikespolitik och regeringsinnehav skall inte spela någon huvudroll. Fokus skall vara på EU och inte på nationell politik. Men så har det inte varit i de flesta länder, åtminstone inte om vi ser på vad som motiverat väljarna och på hur de har röstat. Forskningen visar att inrikespolitik, regeringsfrågan och vane-röstning i många fall varit viktigare för väljarnas röstande än olika EU-frågor. Huvudorsaken har varit att EU-frågor inte har varit politiserade. De etablerade partierna har i mångt och mycket varit överens om EU i många av de gamla medlemsländerna.

Figur 1. Piratpartiets röststöd i Sveriges kommuner i samband med 2009 års Europaparlamentsval

Kommentar: Sveriges kommuner har kategoriserats i fem grupper så att tjugo procent av kommunerna återfinns i vardera kategori (20–20–20–20–20). Ju mörkare färg på kartan desto starkare röststöd för Piratpartiet.

Men det har inte gällt Sverige och inte heller Danmark. Här har flera partier fört fram avvikande åsikter i frågor om EU och om hur mycket unionen skall integreras. EU-dimensionen har politiserats. Väljarna har fått alternativ med olika EU-politik att välja emellan.

Bland väljare har det lett till att EUP-valen i Sverige och Danmark är de mest *eufierade* i hela unionen. Sambandet mellan EU-åsikter och val av parti i EUP-valen är starkare i Sverige och Danmark än i övriga medlemsländer. För klarhetens skull bör det dock betonas att en av huvudfaktorerna bakom detta utfall är att de skandinaviska EUP-valen hittills i stor utsträckning fokuserats på frågan om medlemskapet i EU, och att det har funnits partier som ifrågasatt respektive lands medlemskap i unionen.

Frågan är nu vad som hände i valet 2009. EU-frågor får 2009 precis som tidigare flest angivelser som ett viktigt röstningsskäl av väljarna. Men andelen partiväljare som utpekar EU-frågor som viktiga är lägre 2009 än i de första EUP-valen 1995 och 1999. Då var andelen som angav EU-frågor som viktiga partivalsskäl 83 respektive 79 procent. Resultatet 2009 är 74 procent; en viss men inte dramatisk nedgång, men dock en minskning.

När det gäller röstningsskålet "svensk politik" kan tvärtom en mindre ökning noteras, från 66 procent 1995 och 1999 till 71 procent 2009. Något mindre EU och något mer Sverige med andra ord. De svenska EUP-valen har alltså enligt väljarnas egna utsagor blivit något mer nationella och något mindre eufierade.

De preciserade röstningsskäl som toppar väljarnas rangordning över viktiga skäl har att göra med politikens innehåll, partiernas program och ideologi – utan att EU nämns explicit i intervjufrågan. Och dessa skäl nämns av fler väljare 2009 än 2004 (se tabell 9). Enligt väljarna själva har alltså innehålls- eller sakfrågeröstandet ökat i betydelse. Kandidater och partiledare utpekas av klart färre väljare som viktiga röstningsskäl, men en svag uppgång kan noteras även här. Vane- eller allmän lojalitets/anhängarröstning har däremot minskat i betydelse. Andelen väljare som nämner röstningsskäl av den typen har minskat mellan 2004 och 2009.

Tabell 9. Andel som svarar att olika röstningsskäl var "ett av de absolut viktigaste skälen" till partivalet i 2004 och 2009 års Europaparlamentsval (procent)

Röstningsskäl	EUP 2004	EUP 2009
Partiet har en bra politik i de frågor jag tycker är viktiga	40	50
Partiet har en bra politisk ideologi	34	37
Partiet har en bra politik i EU-frågor	33	30
Partiet har ett bra program inför framtiden	26	30
Partiet brukar ha en bra politik i många inrikespolitiska frågor	22	28
Partiet har bra kandidater på valsedeln	21	24
Partiet har en bra partiledare	17	18
Jag brukar alltid rösta på partiet	22	14
Partiet har varit övertygande under valkampanjen	13	14
Jag känner mig som anhängare av partiet	14	11
Partiets politik brukar vara till fördel för den yrkesgrupp jag tillhör	10	9

Kommentar: Vet inte-svar ingår inte i procentbasen. De omfattar mellan 1 – 5 procent för de olika röstningsskälen 2009. Endast partiröstande ingår i analysen (antal svar är 900 år 2009).

När det gäller sakfrågor preciserades området till "EU-frågor" respektive till "inrikespolitiska frågor" i två av intervjufrågorna. För EU-frågor som viktigt röstningsskäl kan vi notera en nedgång i andelen angivelser från 33 procent 2004 till 30 procent 2009. För inrikespolitiska frågor ökar tvärtom andelen omnämningen som ett viktigt röstningsskäl från 22 till 28 procent mellan 2004 och 2009. Alltså precis som vi fann tidigare, en något minskad betydelse för EU-frågor och en något större roll för svensk inrikespolitik. Väljarna vittnar om mindre EU och mer Sverige i de svenska EUP-valen.

Ett EU-vänligt opinionsklimat

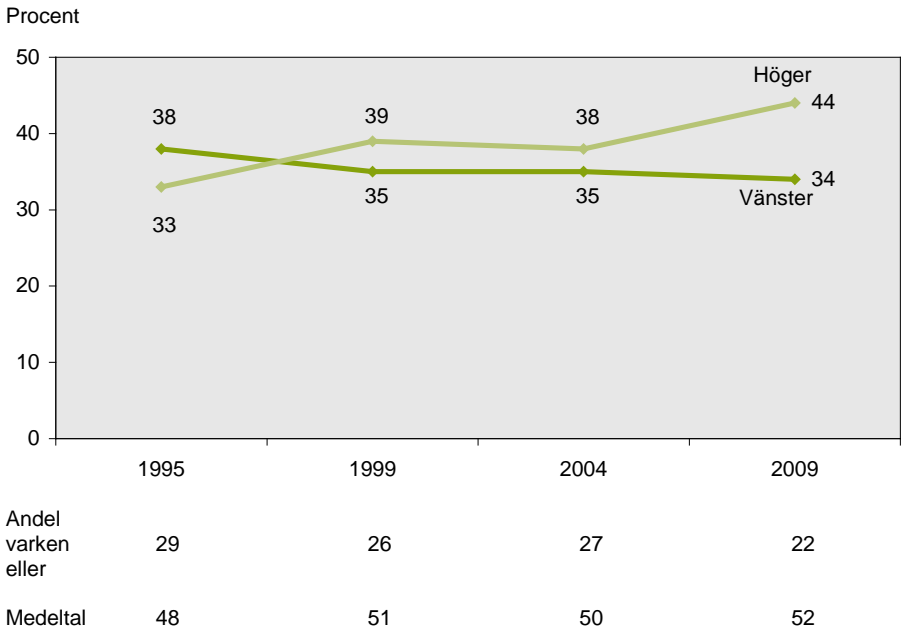
I ett system som det svenska där väljarna har en stark tendens att rösta efter sakfrågeåsikt och ideologi blir opinionsklimatet mycket viktigt för alla analyser av hur enskilda väljare röstar och varför valen går som de går. När det gäller EUP-valen är det två opinioner som är helt centrala. För det första åsiktsläget utefter vänster-högerdimensionen. Vänster- eller högervindar är avgörande för EUP-valen precis som de är för riksdagsvalen. Blåser det åt höger gynnar det borgerliga partier medan vänstervindar är bra för Vänsterpartiet och Socialdemokraterna. Inga åsikter är lika starkt kopplade till svenska väljares röstande i EUP-val som de ideologiska positionerna på vänster-höger-dimensionen. Eta-värdet för kopplingen mellan partival och personlig position på vänster-höger-skalan brukar i Sverige hålla sig kring .70 i riksdagsval; i valet 2006 var värdet .74. Motsvarande eta-värde är .69 i EUP-valet 2009. Det är

ett seriöst misstag att underskatta betydelsen av den traditionella vänster-högerskalan när man studerar Europaparlamentsval i Sverige.

Den andra opinion som är helt central att ha kontroll på när man studerar svenska EUP-val är den mer allmänna inställningen till Europeiska unionen och Sveriges medlemskap. Mer generellt kan vi tala om att något som kan kallas EU-dimensionen är central. Den gäller enkelt uttryckt mycket eller lite EU, det vill säga graden av integration i unionen och i vilken utsträckning som Sverige skall vara med. Svenska väljares röstande i EUP-val har hittills i en mycket stor utsträckning styrts av var man har placerat sig på EU-dimensionen. Personer som varit negativa till det svenska medlemskapet och till en utveckling mot en europeisk förbundsstat har röstat mycket annorlunda än personer som varit för medlemskapet och varit positiva till att EU kan utvecklas till ett Europas förenta stater. Sambanden mellan olika centrala EU-åsikter och partivalet i EUP-val har varit mycket starka med eta-värden kring .50/.60. Svenska EUP-val har varit klart eufierade.

Resultaten i figur 2 visar på en klart mer högerorienterad ideologisk opinion i samband med EUP-valet 2009 än vid tidigare EUP-val, speciellt jämfört med det första valet 1995 då den ideologiska stämningen var övervägande åt vänster. Den här ideologiska klimatskillnaden märks tydligt i röstresultaten. Det rödgröna blocket vann EUP-valet 1995 klart med 58,2 procent mot 39,1 procent för de fyra borgerliga partierna. I valet 2009 vinner de borgerliga för första gången ett EUP-val med 42,6 procent mot 41,0 för de rödgröna. Vänster-högervindar spelar en roll.

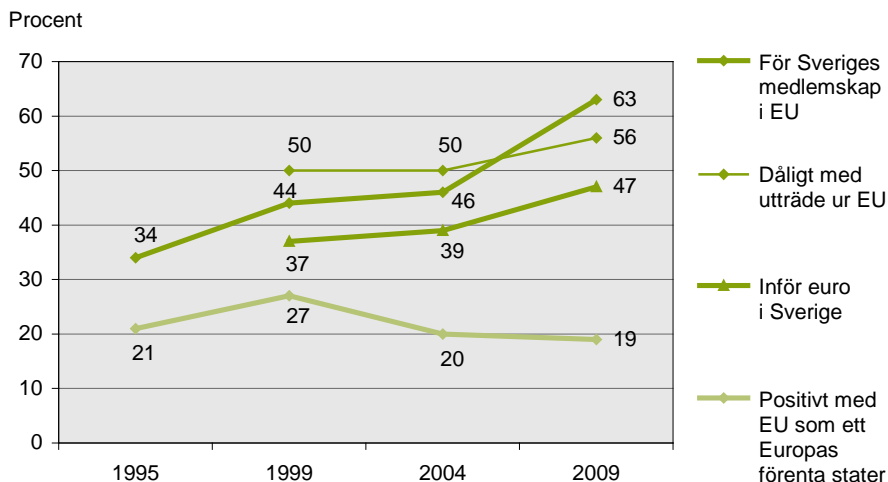
Alla tre rödgröna partier har mest röststöd bland vänsterorienterade väljare medan Alliansens fyra partier har mest stöd till höger. Intressant nog har alla fyra nya utmanarpartier (JL, PP, SD och FI) något mer stöd bland väljare ideologiskt till vänster än bland väljare med orientering åt höger. Skillnaderna är oftast små, men de finns där. I SVT:s vallokalsundersökning (VALU) är mönstret detsamma för JL, PP och FI men inte för SD som i VALU har sitt starkaste stöd till höger.

Figur 2. Ideologisk vänster-högeropinion vid EUP-valen 1995–2009 (procent)

Kommentar: Resultaten visar hur samtliga svarspersoner placerar sig på en elvgradig vänster-högorskala mellan 0 (långt till vänster) och 10 (långt till höger). I figuren har värdena 0–4 benämnts vänster, 5 varken/eller och 6–10 höger. Medeltalen kan variera mellan 0 (vänster) och 100 (höger). De har multiplicerats med tio för att undvika decimaler. Personer som ej besvarat den subjektiva vänster-högerfrågan (mellan 3–7 procent genom åren) ingår *inte* i analysen.

Opinionsklimatet på EU-dimensionen är också mycket annorlunda 2009 än tidigare i EUP-val. Stödet för Sveriges medlemskap i EU är klart mer positivt, speciellt jämfört med valet 1995, men även jämfört med 1999 och 2004 (se figur 3). Även åsikterna i eurofrågan är mer positiva. Ett undantag från den EU-positiva opinionsvinden är inställningen till ett mer integrerat EU, ett slags Europas förenta stater, som inte har förstärkts. En tolkning är att EU som ett mellanstatligt samarbetsorgan får ett ökat stöd, men inte EU som en förbundsstat.

Den mer EU-positiva opinionen 2009 får ett tydligt genomslag i röstningen. De mer EU-negativa partierna (V, MP, JL, SD) fick 2004 stöd av 34,4 procent av rösterna. I valet 2009 sjunker den andelen till 23,6 procent, eller till enbart 12,6 procent om vi räknar bort Miljöpartiet som sedan valet 2004 övergivit det gamla kravet att Sverige skall lämna unionen. EU-åsikter spelar en roll.

Figur 3. Opinionsstöd för EU 1995–2009 (procent)

Kommentar: De fyra indikatorerna visar andel i huvudsak för Sveriges medlemskap i EU (övriga svarsalternativ är i huvudsak emot och ingen uppfattning), andel mycket/ganska dåligt förslag att Sverige bör utträda ur EU (övriga svarsalternativ är varken/eller och ganska/mycket bra förslag), andel mycket/ganska bra förslag att Sverige går med i EMU (1999), inför euro som valuta (2004, 2009) (övriga svarsalternativ är varken/eller och ganska/mycket dåligt förslag), andel positivt att EU utvecklas till en förbundsstat, ett slags Europas förenta stater = 6–10 på en skala där 5 står för varken/eller och 0–4 för negativt.

Resultaten i tabell 10 illustrerar mycket tydligt det klara sambandet mellan väljarnas EU-inställning och valet av parti 2009. Väljare med en allmänt negativ inställning till EU röstade på V, JL och SD till hela 35 procent. Motsvarande andel är endast 3 procent bland väljare med en allmänt positiv syn på Europeiska unionen. Och omvänt för stödet till FP och M som är 47 procent bland EU-positiva väljare men enbart 8 procent bland personer med en allmänt negativ inställning till EU.

Tabell 10. Partival 2009 bland EU-positiva och EU-negativa (procent)

Allmän inställning till EU	Parti i EUP-valet 2009											Summa procent	Antal pers	Valdeltagande
	V	S	MP	C	FP	KD	M	PP	JL	SD	FI			
positiv	1	20	10	8	18	5	29	6	1	1	1	100	541	53
varken eller	7	34	14	5	8	3	13	9	3	0	1	100	206	42
negativ	17	24	12	5	4	3	4	9	14	4	4	100	161	37

Kommentar: Frågan lyder: "Allmänt sett, vilken är din inställning till EU?" Intervjufrågan omfattar sex svarsalternativ från mycket/ganska positiv, varken eller, ganska/mycket negativ till ingen uppfattning. Antalet partiröstare som svarade "ingen uppfattning" är 8 (1 procent). Bland icke-röstare är motsvarande resultat 34 (4 procent). Resultatet för valdeltagandet är något nedvägt.

Men andelen väljare med en allmänt negativ inställning till EU är i en klar minoritet 2009. De omfattar enbart 21 procent av svarspersonerna i valundersökningen. En majoritet (51 procent) har en allmänt positiv syn på unionen medan 25 procent svarar varken eller. Andelen som inte har någon uppfattning är mycket liten, endast 3 procent. Det är alltså inte underligt att de EU-negativa partierna gjorde ett dåligt val 2009. De hade inte opinionen med sig på samma sätt som i tidigare EUP-val. Opinionsklimat spelar en roll.

Sverige jämfört med övriga EU

Svenska väljare är inte längre de som EU-åsiktsröstar mest i unionsvalen. I EUP-valen 1994/95, 1999 och 2004 har sambandet mellan människors åsikter om EU och valet av parti i Europavalen varit starkare i Sverige och Danmark än i övriga EU-länder. I EUP-valet 2004 toppade Sverige listan över graden av eufiering av röstningen. Men så är inte längre fallet 2009. Nu toppas listan av Storbritannien, följt av Malta och Danmark. Sverige hamnar fortfarande högt men dock bara på plats sju.

Resultaten kommer från väljarundersökningar genomförda av det EU-gemensamma forskningsprojektet *European Election Study (Piredeu)*. Studierna omfattar EUs samtliga tjugosju medlemsländer. Väljarnas EU-inställning har mätts med en fråga lånad från *Eurobarometern* som gäller om man bedömer medlemskapet i unionen som bra eller dåligt för det egna landet. I tabell 11 har utfallet 2009 rangordnats från länder med den starkaste kopplingen mellan EU-åsiikt och partival till länder med det svagaste sambandet. Korrelationen har mätts med eta-koefficienten som kan variera mellan .00 (inget samband) till 1.00 (maximalt samband).

Flera av EUs stora länder som Italien, Tyskland och Spanien placeras mot botten av listan. EUP-valen där är klart mindre påverkade av väljarnas EU-åsikter än av andra faktorer som inrikespolitik och regeringsfrågan, och kanske också vaneröstning. Orsaken är densamma som tidigare. EU-frågor är mindre politiserade och kontroversiella i dessa länder. Det finns få eller inga partier som avviker från en i huvudsak EU-positiv politik. Och opinionen lutar också i huvudsak åt det klart EU-positiva hållet.

Utvecklingen i Sverige går åt detta håll. Färre partier som politiserar medlemskapsfrågan och en opinion som blivit mer EU-positiv. I den komparativa studien syns Sveriges förändring mycket tydligt. Det svenska resultatet är det som förändrats mest när det gäller minsk-

ningen i sambandet mellan EU-åsikt och röstning. Eta-korrelationen har gått ned från .58 1999 och .61 2004 till endast .42 2010 – en nedgång på -.19 enheter mellan 2004 och 2009. Bland övriga EU-länder minskar motsvarande samband för tio jämförbara länder och förstärks för elva. I genomsnitt för de tjugoen länder för vilka vi kan studera förändringen mellan 2004 och 2010 ökar styrkan i sambandet med +.02 enheter.

Tabell 11. Kopplingen mellan EU-åsikt och val av parti i EUP-valet 2009 (eta)

	Land	Samband mellan EU-åsikt och partival i EUP-valet 2009 (eta)	Procentandel som tyckte att det egna landets EU-medlemskap var något dåligt
1	Storbritannien	.63	46
2	Malta	.56	18
3	Danmark	.53	14
4	Österrike	.52	17
5	Grekland	.50	7
6	Lettland	.47	45
7	Sverige	.42	21
8	Tjeckien	.41	25
9	Finland	.41	21
10	Frankrike	.33	13
11	Holland	.33	8
12	Belgien	.30	14
13	Litauen	.28	14
14	Polen	.28	7
15	Slovakien	.26	5
16	Ungern	.24	25
17	Irland	.24	5
18	Cypern	.22	9
19	Estland	.22	6
20	Rumänien	.20	9
21	Italien	.17	6
22	Bulgarien	.14	12
23	Portugal	.14	12
24	Tyskland	.10	8
25	Slovenien	.00	13
26	Spanien	.00	3
27	Luxemburg	.00	4

Kommentar: Väljarnas EU-åsikter mättes med en fråga om EU-medlemskapet var någonting bra eller dåligt för det egna landet. I procentberäkningen har endast bra- respektive dåligt-svar medräknats. Sambandsmättet eta kan variera mellan .00 (lågt) och 1.00 (högt)

Om något har alltså kopplingen mellan EU-åsikt och partival ökat något i unionsvalen i EU. De länder där denna ökade partipolarisering av EU-dimensionen syns tydligast är i Storbritannien (+.31 eta-

enheter), Grekland (+.30) och Holland (+.22). I Storbritannien är det främst British National Party, UK Independence Party och Tories som drog till sig EU-skeptiska väljare. Motsvarande partier som rekryterade EU-negativa röster i Grekland är det grekiska kommunistpartiet och i Holland Geert Wilders Parti för frihet.

På Malta liksom i Danmark – som toppar listan över eufierad röstning tillsammans med Storbritannien – heter de partier som har starkast stöd av EU-kritiska väljare Labour respektive Dansk Folkeparti och Folkebevægelsen mot EU.

Men i Sverige har alltså utvecklingen tydligt gått åt andra hållet – mindre EU-färgade val, inte mer. De partier i Sverige som relativt sett hade sitt starkaste röststöd bland den EU-negativa väljarminoriteten 2009 var i första hand Vänsterpartiet och Junilistan. Men samma mönster återfanns också bland SD och FI-väljare (se tabell 6.4).

Resultatet i den komparativa väljarstudien är detsamma som i den svenska valundersökningen. Sambandet mellan svenska folkets EU-åsikter och röstandet i EUP-valen har minskat. EU-dimensionen är fortfarande en mycket viktig förklaringsfaktor när det gäller att förstå hur och varför svenska väljare röstar som de gör i Europaval, men den är inte längre lika viktig som tidigare. EU har blivit klart mer accepterat i folkopinionen. Det tillsammans med att partipolitiseringen minskat något gör att svenska EUP-val blivit mindre av EU-val.

Personröstning i Europaval

Personröstningen har inte varit någon succé i riksdagsvalen, inte heller i kommun- eller landstingsvalen. Kryssandet har blivit allt mindre vanligt och höll sig i valen 2006 under tjugofem procent. I riksdagsvalet var det endast 22,0 procent som bemödade sig om att sätta ett personkryss. Dock i riksdagsvalet 2010 skedde en viss uppryckning. Andelen kryss ökade till 25,1 procent.

Forskningen har visat varför väljare är motvilliga till att personrösta. Det beror i huvudsak på att man inte vill kryssa för en person man inte känner till. Bristen på kännedom om kandidaterna är den viktigaste orsaken till det begränsade personröstandet i nationella svenska val. Partierna står i centrum och de allra flesta kandidater förblir mycket lite kända.

Läget är helt annorlunda i Europaparlamentsvalen. Här har personröstningen varit framgångsrik. Andelen personkryss har varit impo-

nerande hög med 46,5 procent i premiären 1995, följt av hela 66,2 procent 1999, 59,0 procent 2004 och 59,2 procent senast 2009. En av orsakerna är att det totalt sett är färre, men något mer engagerade människor som röstar i EUP-val – men också att kandidaterna är mer kända för väljarna. Varje parti går endast fram med ett begränsat antal kandidater på en gemensam lista över hela landet. Partierna står fortfarande i centrum, men inte lika mycket som i de nationella valen. Kandidaterna får lite större utrymme i EUP-valen.

De kandidater som så lyckosamt kunde använda personvalssystemet för att komma till Bryssel i valet 2009 är Alf Svensson i KD som från listplats nio med 36,5 procents kryss petade ned förstalistede Ella Bohlin (med 18,6 procents kryss) till plats två och utan mandat för Kristdemokraterna, och Anna Maria Corazza Bildt i M som från plats åtta lyftes upp till plats två med 14,3 kryssprocent och därmed gjorde att fjärdeplacerade Susanna Haby (3,9 procents kryss) förlorade sitt M-mandat i Bryssel.

Det flitiga personkryssandet i EUP-valen har inneburit att en majoritet av de invalda parlamentarikerna har blivit inröstade med ett personligt mandat om minst fem procents kryss. I valet 1995 gällde det 50 procent av kandidaterna, 1999 64 procent, 2004 74 procent och 2009 70 procent. Resultaten i tabell 12 sammanfattar i rangordnad form hur stor andel kryss alla invalda kandidater fick 2009. Därutöver har vi också inkluderat alla andra kandidater som fick över fem procents kryss men som inte blev invalda (sammanlagt sex personer). Annorlunda uttryckt omfattar rangordningen de kandidater som kom över femprocentsgränsen 2009 (tjugo personer) samt de sex ledamöter som blev invalda på plats utan att ha fått ett personligt mandat.

Högst upp på topplistan över kandidater med stor andel personkryss i EUP-valet 2009 hamnar tre mycket välkända svenska politiker – Gudrun Schyman (FI) med 60,5 procent, Marit Paulsen (FP) med 51,5 procent och Alf Svensson (KD) med 36,5 procent. Två av dem har tidigare varit partiledare för ett riksdagsparti och en har sedan tidigare det fortfarande gällande rekordet i andelen personkryss i ett EU-parlamentsval. Det rekordet lyder på 62,2 procent och innehas av Marit Paulsen från 1999. Det är enbart Marit Paulsen och nu också Gudrun Schyman som har nått över 60 procents kryss. Över 50 procents kryss är det bara ytterligare två kandidater som lyckats åstadkomma – Björn von der Esch (Fria EU-kritiker) med 50,2 procent 1995 och Jonas Sjöstedt (V) med 54,3 procent 2004.

Tabell 12. Andel personröster bland invalda EU-parlamentariker 2009 och bland kandidater som klarade femprocentsgränsen (procent)

Kandidat	Parti	Placering på valsedeln	Antal personröster	Andel personröster	Utfall av valet
Gudrun Schyman	FI	1:a	42 638	60,5	ej invald; inget mandat
Marit Paulsen	FP	1:a	221 489	51,5	invald; plats o kryss
Alf Svensson	KD	9:a	54 082	36,5	invald på kryss
Lena Ek	C	1:a	57 836	33,4	invald; plats och kryss
Sören Wibe	JL	1:a	34 707	30,9	ej invald; inget mandat
Carl Schlyter	MP	1:a	89 347	25,6	invald; plats o kryss
Marita Ulvskog	S	1:a	173 894	22,5	invald; plats o kryss
Eva-Britt Svensson	V	1:a	39 145	21,9	invald; plats o kryss
Christian Engström	PP	1:a	43 808	19,4	invald; plats o kryss
Ella Bohlin	KD	1:a	27 534	18,6	ej invald; för få kryss
Gunnar Hökmark	M	1:a	90 505	15,2	invald; plats och kryss
Anna Maria Corazza Bildt	M	8:a	85 405	14,3	invald på kryss
Isabella Lövin	MP	2:a	48 061	13,8	invald; plats och kryss
Sven-Olof Sällström	SD	1:a	13 691	13,2	ej invald; inget mandat
Amelia Andersdotter	PP	2:a	22 303	9,9	invald; plats och kryss
Christina Doctare	KD	4:a	11 274	7,6	ej invald; för få kryss
Olle Ludvigsson	S	2:a	53 182	6,9	invald; plats och kryss
Christoffer Fjellner	M	3:a	40 142	6,7	invald; plats och kryss
Åsa Westlund	S	3:a	40 432	5,2	invald; plats och kryss
Rick Falkvinge	PP	6:a	11 636	5,2	ej invald; för få kryss
Cecilia Wikström	FP	3:a	17 746	4,1	invald på plats
Anna Ubrisagic	M	2:a	23 598	4,0	invald på plats
Olle Schmidt	FP	2:a	11 708	2,7	invald på plats
Anna Hedh	S	5:a	20 716	2,7	invald på plats
Göran Ferm	S	4:a	20 078	2,6	invald på plats
Jens Nilsson	S	6:a	17 156	2,2	invald på plats

Kommentar: Se Valmyndighetens beslut 2009-06-11 Fördelning av mandat m m (www.val.se)

Det är signifikativt att det i första hand är kandidater från mindre partier som hamnar högt på personkryssens topplista. Ser vi på alla kandidater sedan första EUP-valet 1995 som haft lyskraft nog att dra till sig mer än 30 procent personkryss omfattar lista endast elva personer – och ingen av dem företräder något av de stora partierna Socialdemokraterna eller Moderaterna. De tolv kandidaterna är, förutom de fem redan ovan nämnda: Per Gahrton (MP 1995 och 1999), Anders Wijkman (KD 1999 och 2004), Lena Ek (C 2004 och 2009), Cecilia Malmström (FP 2004), Nils Lundgren (JL 2004) och Sören Wibe (JL 2009).

Den S-kandidat som fått högst andel kryss är Pierre Schori (S) med 28,9 procent 1999. Bland moderata kandidater har Staffan Burenstam Linder fått mest personkryss med 19,4 procent (också 1999). Det är uppenbart att Sveriges två största partier hittills inte nominerat spe-

ciellt populära och dominerande kandidater på valsedlarna i EUP-valen.

Vi vet sedan tidigare att kännedom är en viktig faktor bakom personröstningen. Väljare tycker inte om att kryssa för kandidater de inte känner till. Dessutom har det visat sig att ju mer känd en kandidat är desto fler kryss tenderar han eller hon att få. Det är bra att vara en kändis om man vill få många personkryss. I valundersökningarna har vi sedan 1995 valt ut ett antal ledande kandidater och ombett svarspersonerna ange om de känner till dem och vad de tycker om dem. Svaren avges på en skala mellan -5 (ogillar) till +5 (gillar). Alla svarande uppmanas att inte poängsätta kandidater de *inte* känner till. Andelen svars personer som uttrycker ett ogillande eller gillande för en kandidat ger därför en indikation på hur känd kandidaten är.

Resultaten i tabell 13 visar i rangordnad form hur kända tretton utvalda kandidater var i EU-parlamentsvalet 2009. Vi redovisar kännedomssiffror för samtliga svars personer, men också för det egna partiets väljare. Det är de senare resultaten som är mest väsentliga. Enligt det svenska valsystemet kan en kandidat enbart få personröster av det egna partiets väljare. Det gäller alltså att vara känd på hemmaplan, bland det egna partiets väljare.

Kännedomslistan toppas av Gudrun Schyman (FI), Marit Paulsen (FP) och Alf Svensson (KD). De är mest kända totalt sett bland svars personerna och också mest kända relativt sett bland det egna partiets väljare. I botten på kändislistan finner vi Christian Engström (PP), Anna Hedh (S) och Sven-Ove Sällström (SD). Resultaten indikerar ett mycket starkt samband mellan kändisskap och andel personkryss. Korrelationen är hela $+0.75$ (ρ).² Det lönar sig uppenbarligen att vara känd. Ju mer känd desto högre andel personkryss är den regel som gäller.

Ser vi tillbaka på de tidigare EUP-valen och hur kända kandidaterna har varit visar det sig att både Gudrun Schyman och Alf Svensson slår det gamla kändisrekordet som innehas av Marit Paulsen sedan 1999. Schyman och Svensson är totalt sett kända av 95 respektive 91 procent av valmanskåren 2009. Paulsens gamla rekord från 1999, som hon tangerar 2009, var på 88 procent. Det betalar sig att vara före detta partiledare för ett riksdagsparti. Kändisskap sitter i.

² Korrelationen gäller för sambandet mellan andelen kryss och hur kända kandidaterna är bland det egna partiets väljare.

Tabell 13. Kandidatkännedom i EUP-valet 2009 (procent)

Kandidat	Kännedom bland samtliga	Kännedom bland egna partiets väljare
Gudrun Schyman (FI)	95	100
Marit Paulsen (FP)	88	95
Alf Svensson (KD)	91	94
Marita Ulvskog (S)	84	92
Gunnar Hökmark (M)	62	85
Sören Wibe (JL)	37	84
Carl Schlyter (MP)	45	80
Lena Ek (C)	37	69
Eva-Britt Svensson (V)	20	52
Ella Bohlin (KD)	37	47
Christian Engström (PP)	19	41
Anna Hedh (S)	27	39
Sven-Ove Sällström (SD)	14	23

Kommentar: Svarspersoner som bedömt kandidaterna på en ogillar-gillarskala mellan -5 och +5 har klassificerats som att de har kännedom om respektive kandidat. De svarande har uppmanats att inte bedöma personer de inte känner till. Det egna partiet har definierats som parti i EUP-valet.

Om kändisskap är en viktig orsaksfaktor bakom att få många personkryss är popularitet en ännu viktigare faktor. Sambandet i vårt urval av tretton kandidater mellan andel kryss och hur populära kandidaterna är bland det egna partiets väljare är nästan hundra procentigt. Korrelationen är inte mindre än +.95 (rho). Regeln är enkel – ju mer populär desto större andel kryss. Resultaten i tabell 14 visar att de kandidater som röner mest uppskattning bland de egna väljarna också får högst andel kryss.

Poppislistan bland egna väljare toppas av Gudrun Schyman (FI), Marit Paulsen (FP) och Alf Svensson (KD). I botten hamnar Gunnar Hökmark (M), Christian Engström (PP) och Anna Hedh (S).³

³ Marit Paulsens popularitetsmedeltal 2009 bland samtliga svarspersoner på +14 är det högsta vi har uppmätt i något EUP-val i Sverige. Det tidigare rekordet hade hon själv på +10 från 1999. I EUP-valet 1995 uppvisade Jonas Sjöstedt (V) högst genomsnittlig popularitet på +9 bland samtliga svarande. Dock var han då känd bland endast 16 procent av valmanskåren. I EU-parlamentsvalet 2004 hade Nils Lundgren (JL) den högsta genomsnittliga uppskattningssiffran på +6 bland samtliga svarande.

Tabell 14. Kandidatpopularitet i EUP-valet 2009 (medeltal)

Kandidat	Popularitet bland samtliga	Popularitet bland egna partiets väljare
Gudrun Schyman (FI)	1	42
Marit Paulsen (FP)	14	35
Alf Svensson (KD)	8	35
Lena Ek (C)	10	30
Sören Wibe (JL)	1	30
Eva-Britt Svensson (V)	0	26
Carl Schlyter (MP)	6	23
Marita Ulvskog (S)	5	23
Ella Bohlin (KD)	3	21
Sven-Ove Sällström (SD)	-2	20
Gunnar Hökmark (M)	-2	16
Christian Engström (PP)	1	14
Anna Hedh (S)	5	11

Kommentar: Partipopulariteten kan variera mellan -50 (ogillar) och +50 (gillar). Det egna partiet är lika med parti i EUP-valet.

Den enkla generella hypotesen är att ju mer populär en kandidat är desto sannolikare att hon eller han drar extraröster till sitt parti. Analyserna visar att det enbart är två kandidater bland de tretton vi har undersökt som i någon större utsträckning kan ha dragit röster till sina partier 2009. De kandidaterna är Gudrun Schyman och Marit Paulsen. De kandidaterna är också de enda två som utmärks av att en majoritet av det egna partiets väljare uppskattar dem mer än det parti de företräder. I Schymans fall är hon mer uppskattad än partiet av 67 procent av FIs väljare. Den jämförbara andelen är 55 procent för Marit Paulsen bland FP-väljare. För övriga kandidater i vår undersökning är motsvarande resultat med större uppskattning av kandidaten än av det egna partiet oftast lägre än 20 procent, med exempelvis 6 procent för Gunnar Hökmark (M), 16 procent för Eva-Britt Svensson (V) och 18 procent för Carl Schlyter (MP).⁴

⁴ Bland övriga undersökta kandidater uppvisar Sören Wibe (JL) ett klart starkare resultat än genomsnittet. Andelen JL-väljare som gillar honom mer än partiet är 45 procent. Resultaten för övriga kandidater är: Alf Svensson (KD) 30 procent, Marita Ulvskog (S) 21 procent, Lena Ek (C) 21 procent, Ella Bohlin (KD) 9 procent, Christian Engström (PP) 3 procent, Anna Hedh (S) 2 procent och Sven-Ove Sällström (SD) 0 procent. Det bör komma ihåg att resultaten bygger på ett begränsat antal svars-personer, speciellt för de mindre partierna och deras kandidater.

Vilka personröstar?

Personröstning är en form av politiskt deltagande som är jämförelsevis jämt fördelat mellan olika sociala grupper. Det gäller i riksdagsvalen såväl som i EUP-valen. Man eller kvinna, ung eller gammal, arbetare eller tjänsteman, storstadsbo eller landsbygdsbo – bland röstande tenderar de alla att personkryssa i ungefär samma omfattning. Personröstning bland röstande är en socialt sett jämlik form av politiskt deltagande. De flesta andra former av politiskt deltagande är klart mer ojämlika. Resultaten i tabell 15 visar att det jämlika personkryssandet också gäller för EUP-valet 2009.

De skillnader i andelen personkryss som finns mellan olika sociala grupper är mycket små. När det gäller ålder och kön finns inga differenser att tala om; inte heller när det gäller utbildningsnivå. Yrkesmässigt finns dock en mindre skillnad på så sätt att jordbrukare är något mer kryssbenägna än andra. Så har det varit i alla fyra svenska EUP-val. Utlandsfödda är en annan social grupp som tenderar att personkryss mer än genomsnittet. I EUP-valet 2009 kryssade också storstadsbor något oftare än övriga.

Lämnar vi de sociala faktorerna och istället ser på politiska motivations- och kompetensfaktorer finner vi något starkare mönster i personkryssandet. Politiskt kunniga, förtroendefulla och intresserade väljare personkryssar oftare än personer som är politiskt mindre kunnig, mindre förtroendefulla och mindre politikintresserade. Men om vi undantar de mindre grupper väljare som har mycket höga respektive låga värden på våra mätinstrument påverkas inte kryssbenägenheten speciellt mycket av sådana faktorer som allmänt politiskt intresse, grad av politikerförtroende eller politisk kunskapsnivån. Tendensen att personrösta för majoriteten av väljare i närheten av mitten på engagemangs-, förtroende- respektive kunskapsdimensionerna skiljer sig mycket lite åt. Det är uppenbart att personkryssande inte kräver stora resurser när det gäller engagemang, förtroende eller kunskap. Det är lätt att kryssa även om man är förhållandevis ointresserad och okunnig.⁵

⁵ Partimönstret i kryssandet 2009 liknar tidigare mönster så till vida att KD-väljare personröstar mest och vänsterpartister minst. Ett partis väljare som brukar kryssa mer än genomsnittet är Centerpartiets, men det gör de inte 2009. Enligt den officiella valstatistiken är andelen personröster per parti följande 2009: V 49,9 procent, S 60,3, MP 58,6, C 58,7, FP 68,4, KD 75,6, M 55,0, PP 56,4, JL 49,0, SD 49,3 och FI 61,7 procent.

Tabell 15. Andel personröstare i olika sociala och politiska grupper i EUP-val (procent)

	1995	1999	2004	2009	Antal svars- personer 2009
Samtliga (urvalsresultat)	45	65	56	57	796
Män	44	61	55	57	414
Kvinnor	45	68	58	57	382
15 – 30 år	49	67	51	56	126
31 – 60 år	44	64	56	58	420
61 – 80 år	44	66	59	56	250
Industriarbetare	45	55	71	51	59
Övriga arbetare	50	62	57	62	130
Lägre tjänstemän	42	73	58	50	82
Mellantjänstemän	47	67	54	56	233
Högre tjänstemän	44	57	53	58	159
Företagare	44	78	61	66	62
Jordbrukare	53*	76*	70*	67*	9
Studerande	45	66	60	58	50
Låg utbildning	48	62	52	55	133
Mellan	42	67	60	59	300
Hög utbildning	49	65	54	56	361
Landsbygd	49	69	59	56	121
Tätort	45	67	60	56	168
Stad	43	61	53	55	382
Sthlm, Gbg, Malmö	44	69	60	65	123
Född i Sverige	46	65	57	56	741
Född utanför Sverige	53	70*	59	75	55
Politiskt intresse					
mycket stort	54	73	66	62	122
ganska stort	45	65	60	57	401
inte särskilt	45	64	48	56	243
inte alls	30*	36*	33*	40	30
Politikerförtroende					
mycket stort	52*	63*	82*	58*	24
ganska stort	48	66	54	57	470
ganska litet	45	66	58	59	257
mycket litet	43	54	58	43	35

Kommentar: Resultaten visar andelen svarspersoner som uppger att de personröstat. Skattningar som bygger på färre än 30 svarande har markerats med en asterix (*).

Fakta om statistiken

Om Europaparlamentsvalundersökningen 2009

Sedan 1956 genomförs svenska valundersökningar i samarbete mellan Statistiska centralbyrån och forskare vid Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg. Undersökningsserien utgör ett av de bästa materialen i världen för studier av väljarbeteende. Valforskningsprogrammets deltagande i internationella samarbeten – som till exempel CSES (Comparative Study of Electoral Studies), EES (European Election Study), NED (Nordic Research on Elections and Democracy Group) och TEV (The True European Voter) – möjliggör också omfattande länderjämförande studier där svenskt väljarbeteende kan placeras in i ett internationellt perspektiv.

Valundersökningarna finansieras av Riksdagen via anslaget till valstatistiken. Statistiska centralbyrån ansvarar för fältarbetet. Primärforskarna vid Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg ansvarar för studien inom ramen för sina universitetsanställningar. Ett anslag från SCBs demokratienhet täcker en forskningsassistent på deltid för att arbeta med valundersökningarna. Data görs tillgängligt för forskning så fort det är praktiskt möjligt via Svensk Nationell Datatjänst (www.snd.gu.se).

Europaparlamentsvalundersökningen 2009 genomfördes i samarbete mellan Statistiska centralbyrån och Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet. Professor Sören Holmberg och professor Henrik Oscarsson har varit huvudansvariga forskare för 2009 års Europaparlamentsvalundersökning. Koordinator för Valforskningsprogrammet är Per Hedberg. Ansvariga undersökningsledare på Statistiska centralbyrån har varit Jessica Persson, Jonas Olofsson och Anna Welin.

Valundersökningen i samband med Europaparlamentsvalet 2009 är den tjugofjärde i Valforskningsprogrammets historia. I urvalet för 2009 års undersökning ingick sammanlagt 2 682 röstberättigade svenska medborgare boende i Sverige i åldrarna 18–80 år. I populationen varifrån urvalet drogs ingick inte röstberättigade utlands-svenskar (119 903 personer) och inte heller röstberättigade unions-medborgare som inte är svenska medborgare (48 256 personer).

Under veckan före valet sändes introduktionsbrev ut till de undersökningspersoner som blivit utvalda att delta i undersökningen. Fältarbetets första period var mellan den 8 juni och 3 juli. Under semesterperioden fortsatte fältarbetet men inte lika intensivt. Hälften av alla intervjuer i undersökningen var genomförda den 10 juli. Fältarbetets andra period inleddes den 10 augusti och fortsatte till den 31 augusti då bortfallsuppföljningen startade. De sista intervjuerna genomfördes den 29 september.

Den fullständiga besöksintervjun hade en mediantid om 56 minuter. Intervjuerna i Europaparlamentsvalundersökningen hade redan i den första etappen av fältarbetet möjlighet att också erbjuda något förkortade intervjuer (mediantid 40 minuter) samt extremt förkortade intervjuer (mediantid 4 minuter). I den extremt förkortade intervjun ställdes endast ett handfull frågor om röstning och åsikter om EU.

Av de 2 682 personerna i urvalet ställde 1 797 personer (67 procent) upp för intervju. Av de genomförda intervjuerna var 991 fullständiga intervjuer (55 procent), 421 förkortade intervjuer (23 procent) och 385 extremt förkortade intervjuer (21 procent).

Jämförelser mellan det officiella valresultatet och partival i Europaparlamentsvalundersökningen visar att träffsäkerheten blev lika god som vid tidigare svenska Europaparlamentsval (se tabell 16). Snittfelet för partierna blev bara 0,8 procentenheter. Sverigedemokraterna underskattades med -1,7 procentenheter samtidigt som Moderaterna överskattades med +2,2 procentenheter.

Respondenternas uppgifter om partival har kontrollerats mot röstlängderna. Det betyder att vi korrigerar intervjuuppgifter om deltagande som inte kan bekräftas vid kontroller mot de officiella röstlängderna. Bland respondenterna i Europaparlamentsvalundersökningen var valdeltagandet 55,5 procent, enligt kontroller mot röstlängderna. Den tydliga överrepresentationen av röstande bland intervjupersonerna (+10,0 procentenheter) är förväntad i väljarundersökningar. Antalet intervjupersoner i 2009 års Europaparlamentsvalundersökning som uppgav att de röstat i valet var 1 020. Av dem uppgav 31 personer (3 procent) inte vilket parti de röstade på medan 11 personer (1 procent) angav att de hade röstat blankt medan 57 personer (6 procent) felaktigt uppgav att de deltagit i valet.

Tabell 16. Träffsäkerheten i 2009 års Europaparlamentsvalundersökning (procentdifferenser, summerade absoluta avvikelser, medelfel)

Parti	Partival Valresultat	Partival Valundersök- ningen	Skillnad
Vänsterpartiet	5,7	5,4	-0,3
Socialdemokraterna	24,4	23,8	-0,6
Miljöpartiet	11,0	11,2	+0,2
Centerpartiet	5,5	6,9	+1,4
Folkpartiet	13,6	12,9	-0,7
Kristdemokraterna	4,7	4,0	-0,7
Moderaterna	18,8	21,0	+2,2
Junilistan	3,5	3,7	+0,2
Piratpartiet	7,1	7,8	+0,7
Sverigedemokraterna	3,3	1,6	-1,7
Feministiskt initiativ	2,2	1,4	-0,8
Övriga partier	0,2	0,3	-0,1
	100,0	100,0	
	Summerad absolut avvikelse		9,6
	Medelfel för 12 partier (inkl övriga)		0,8

Kommentar: Valresultatet är hämtat från SCB. Genomsnittliga summerade avvikelser för de övriga Europaparlamentsvalen har varit följande: 1995 (7 partier + övriga) 1,0 procentenheter, 1999 (7 partier + övriga), 2004 (8 partier + övriga) 0,9 procentenheter och 2009 (8 partier + övriga) 1,0 procentenheter.

Bortfallet i undersökningen (33 procent) består till största delen av personer som inte vill ställa upp för intervju av olika skäl (22 procent). Andra bortfallsorsaker är att undersökningsspersonen blivit förhindrad att delta exempelvis på grund av sjukdom (3 procent) eller att SCB inte lyckats komma i kontakt trots upprepade försök (7 procent). Bortfallet i undersökningen var klart större bland icke-röstare (44 procent) än bland röstare (21 procent). I analyserna av valdeltagande (se kapitel 4) har vi därför behövt konstruera vikter.

Data från Valforskningsprogrammet vid Göteborgs universitet är tillgängliga för akademisk forskning via Svensk Nationell Datatjänst (SND) som styrs och finansieras gemensamt av Vetenskapsrådet och Göteborgs universitet www.snd.gu.se.

In English

Summary

The report Swedish elections to the European parliament is the 10th edition of Statistic Sweden's series *Demokratistatistik*. The report presents the most important results from the election studies conducted in relation to the Swedish elections to the European Parliament in 1995, 1999, 2004 and 2009. All studies are based on large samples, and non-response is relatively low. Hence, the Swedish election studies are, together with the slightly older American election studies, the most comprehensive material for systematic studies of voter behaviour. The report is written by Professor Henrik Oscarsson and Professor Sören Holmberg.

A note of thanks

We would like to express appreciation to our survey respondents – the people, enterprises, government authorities and other institutions of Sweden – with whose cooperation Statistics Sweden is able to provide reliable and timely statistical information meeting the current needs of our modern society.

List of terms

	<i>Partinamn</i>	<i>Party names</i>
M	Moderaterna	The Moderate Party
C	Centerpartiet	The Centre Party
FP	Folkpartiet	The Liberal Party
KD	Kristdemokraterna	The Christian Democratic Party
MP	Miljöpartiet	The Green Party
S	Socialdemokraterna	The Social Democratic Party
V	Vänsterpartiet	The Left Party
JL	Junilistan	The June List
PP	Piratpartiet	The Pirate Party
SD	Sverigedemokraterna	The Sweden Democrats
ÖVR	Övriga partier	Other parties

A

Alla	All
Antal	Number
Arbetare	Manual workers
Arbetskraften	Labour force
Arbetskrafts- status	Labour force status
Arbetslös	Unemployed persons
Anställda	Employees

B

Befolkningsgrupp	Group of the population
------------------	----------------------------

C

Civilstånd	Civil status
------------	--------------

E

Eftergymnasial	Tertiary
Ej gifta	Non-married
Ej i arbetskraften	Not in the labour force
Europa- parlamentet	European Parliament

F

Facklig organisation	Union
Folkomröstning	Referendum
Fördelning	Distribution

G

Gifta	Married
Giltig	Valid
Giltiga röst- sedlars fördel- ning efter röst- ningsalternativ i procent	Distribution of valid ballot papers by voting alter- natives in percent
Gymnasial	Upper Secondary

H

Höger	Right
-------	-------

I

Inkomst	Income
Inrikes född	Born in Sweden

J

Ja	Yes
----	-----

K

Kommunal sektor	Municipal sector
Kvinnor	Women
Kön	Sex

L		Storstad	Metropolitan
Landsbygd	Country side	Studerande	Student
LO	The Swedish Trade Union Confederation	Större städer	Major cities
Län	County	Skäl	Reason
		Sysselsatta	Employed persons
M		T	
Medborgarskaps- land	Country of Citizenship	TCO	Swedish Confedera- tion of Pro- fessional Employees
Medlemsland	Member state		
Män	Men		
N		Tjänstemän	Non-manual worker
Nej	No	Träffsäkerhet	Precision
O		Tätort	Built-up area
Ogiltig	Invalid	U	
P		Utländsk medborgare	Foreign citizen
Privat sektor	Private sector	Utrikes född	Foreign born, born abroad
Procent	Per cent	Utbildningsnivå	Level of Education
Procentuell fördelning	Percentage distribution		
R		V	
Riket	Country	Valdeltagande	Electoral parti- cipation
Röstande	Voters	Valmyndigheten	The Electoral Authority
Röstberättigade	Entitled to vote	Vänster	Left
Röster	Votes		
Röstlängd	Electoral roll	Y	
S		Yrke	Occupation
SACO	Swedish Confe- deration of Professional Associations	Å	
Sambo	Cohabitee	Ålder	Age
Samtliga	Total	År	Year
Sektortillhörighet	Sector of Employment	Åsikt	Opinion
Stad	City	Ö	
Statlig sektor	Government sector (of Employment)	Övriga	Other (-s)

Svenska europaval är den tionde rapporten i SCB:s rapportserie *Demokratistatistik*. Sedan 1956 har SCB, i samarbete med Göteborgs universitet, genomfört väljarundersökningar i samband med svenska folkomröstningar och val till riksdag och Europaparlament. Denna rapport sammanfattar de viktigaste resultaten som kommit fram i samband med valen till Europaparlamentet 1995, 1999, 2004 och 2009.

Rapporten har skrivits av Henrik Oscarsson och Sören Holmberg vid statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

ISSN 1654-5656 (online)
ISSN 1652-6945 (print)
ISBN 978-91-618-1543-2 (print)

All officiell statistik finns på: **www.scb.se**
Kundservice: tfn 08-506 948 01

All official statistics can be found at: **www.scb.se**
Customer service, phone +46 8 506 948 01